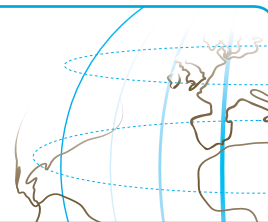

MOBILITETSRAPPORT 2013

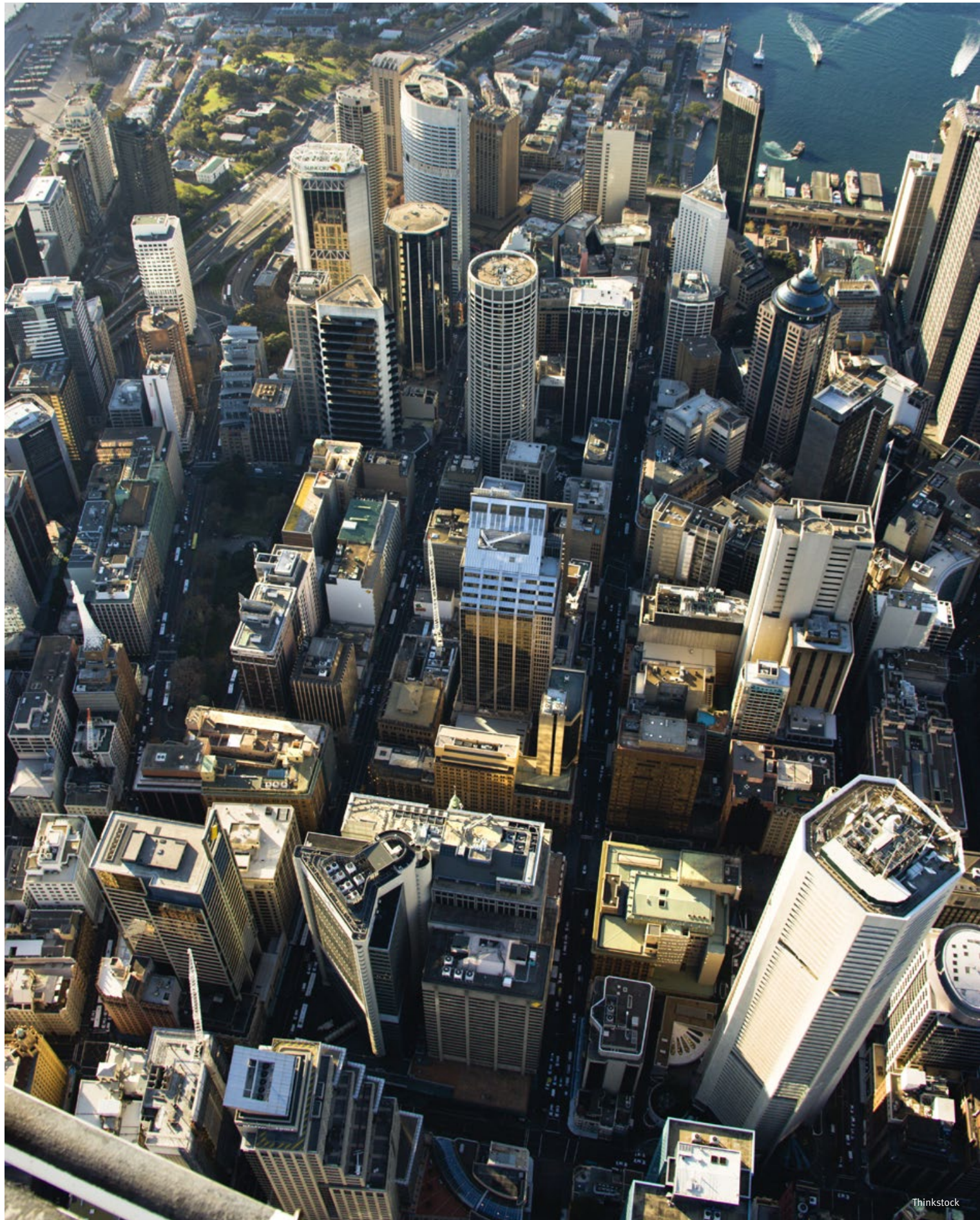
SENTER FOR INTERNASJONALISERING AV UTDANNING

Rapport
01/14

INNHold

- /5/ 1. Innledning
- /6/ 2. Mobilitet i grunnopplæringen
- /6/ Den samlede mobiliteten i grunnopplæringen øker
- /7/ Lånekassens støtteordninger for elevutveksling
- /8/ Flest norske elever til USA og Storbritannia
- /8/ Ordninger som fremmer samarbeid med europeiske land
- /9/ Flest elever fra Tyskland og Italia til Norge
- /11/ Fylkesmessige forskjeller i tilrettelegging og bruk av ordningene
- /13/ eTwinning
- /15/ 3. Høyere utdanning
- /15/ Ny rekord i antall norske utenlandsstudenter
- /17/ Gradsstudentene til Europa, delstudentene til resten av verden
- /20/ Flest gradsstudenter til Storbritannia, Danmark og USA
- /20/ Flest delstudenter til USA, Australia og Storbritannia
- /21/ Hvilke fag tar norske studenter i utlandet?
- /22/ Flere utenlandske studenter i Norge
- /24/ Flest utenlandske studenter fra Russland, Sverige og Tyskland
- /25/ Nasjonal balanse for utveksling, men store forskjeller mellom verdensdeler
- /25/ Balansen varierer fra lærested til lærested
- /27/ Mobilitet på ph.d.-nivå
- /29/ 4. Europa
- /29/ Norske gradsstudenter tar SV-fag i vest, medisin i øst
- /29/ Norske delstudenter drar ut av Europa
- /29/ Mange europeiske delstudenter til Norge
- /29/ Ubalanse mellom Norge og land i Europa
- /33/ 5. USA og Canada
- /33/ Studentmobiliteten til og fra USA fortsetter å øke
- /33/ Flere delstudenter men færre gradsstudenter til Canada
- /35/ 6. BRIKS-landene
- /35/ Flest russiske og kinesiske gradsstudenter
- /35/ Ubalansert utveksling
- /37/ 7. Studieavgifter for tredjeland: Europeisering av høyere utdanning?
- /37/ Flere internasjonale studenter i nordiske land
- /38/ Færre gradsstudenter til Sverige etter 2011
- /38/ Studieavgifter slo ulikt ut i Danmark og Sverige
- /38/ Studieavgifter reduserer andelen studenter utenfra EU/EØS
- /41/ 8. Oppsummering
- /42/ Vedlegg
- /42/ Statistikkgrunnlag og definisjoner
- /42/ Norge og Bologna-målet om 20 prosent studentmobilitet

FORORD

Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) er et kompetansesenter som skal bidra til å styrke kvaliteten i norsk utdanning. Som nasjonalt programkontor samordner SIU tiltak på nasjonalt nivå i samsvar med offisielle retningslinjer for politikken på feltet, og fremmer internasjonalisering, kulturell kommunikasjon og internasjonal mobilitet på alle utdanningsnivå. SIU er organisert som et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

SIU skal bidra til å utvide og styrke kunnskapsgrunnlaget gjennom utredning, analyse og rådgivning. Formålet med dette er å gi myndigheter og utdanningssektoren bedre forutsetninger for utforming av politikk, tiltak og strategier.

Dette er SIUs sjuende mobilitetsrapport, der vi ønsker å gi et mest mulig samlet bilde av elev- og studentmobilitet til og fra Norge. I årets rapport presenterer og analyserer vi som tidligere år mobilitetstall for grunnopplæring og høyere utdanning fra Lånekassen, DBH, NIFU og SIUs egen programvirksomhet. De senest tilgjengelige tallene og (der data tillater det) tilbake til årtusenskiftet ses opp mot norsk og europeisk internasjonaliseringspolitikk på utdanningsfeltet.

I tillegg inneholder årets rapport et aktuelt temakapittel om studieavgifter. Her ser vi på utviklingen i Danmark og Sverige, etter at disse landene i henholdsvis 2006 og 2011 innførte studieavgifter for studenter utenfra EU/EØS. Mobilitetstall inn og ut av Norge sammenstilles med tilsvarende tall for disse to landene, samt for Finland, som siden 2012 har hatt en prøveordning med studieavgifter.

For sin imøtekommenhet angående statistikkgrunnlaget for rapporten vil vi få takke Trine Alfredsen og Ingrid Våge (Lånekassen), Yngve Bersvendsen og Benedicte Løseth (DBH), Terje Bruen Olsen (NIFU) og Kari Skogen (Fylkesmannen i Vest-Agder), samt utvekslingsorganisasjonene AFS, YFU, STS, Explorius og Into.

Bergen, 15. januar 2014

Alf Rasmussen
DIREKTØR SIU

1. Innledning

I dagens og morgendagens globaliserte verden er det helt nødvendig å sørge for at norsk ungdom får internasjonale impulser. Noen drar utenlands i løpet av studietiden, mens flertallet (per i dag 80 prosent) forblir i Norge. Selv med en dobling i antallet utenlandsreisende, vil de fleste norske studentene måtte få internasjonale impulser på annet vis. For disse har det personlig og faglig verdi å møte medstudenter fra forskjellige deler av verden. Slik får de praktisert engelsk og andre fremmedspråk, kjennskap til alternative tenkemåter, samt personlige bekjentskaper som vil kunne være verdifulle senere i livet – personlig og yrkesmessig.

I europeisk sammenheng står internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid høyt på dagsordenen. EUs nye utdanningsprogram for 2014-2020, Erasmus+, får en budsjettmessig økning på omtrent 40 prosent sammenlignet med forrige program. At denne økningen kommer samtidig med budsjettmessige kutt på en rekke andre politikkområder, både sentralt i EU og i mange av medlemslandene, synliggjør hvor viktig europeiske statsledere anser det internasjonale utdannings-samarbeidet for å være. Innenfor Erasmus+ skal minst to tredeler av midlene gå til studie- og praksisopphold i andre land, noe som viser at studiemobilitet er særskilt høyt prioritert i dagens Europa.

Også i Norge, som budsjettmessig sett står i en privilegert situasjon sammenlignet med resten av Europa, er det fortsatt en viktig målsetning at elever og studenter, så vel som akademisk og teknisk-administrativt personale ved lærestedene, reiser utenlands. Gjennom en kortere eller lengre periode i et annet land kan de få kunnskaper og ferdigheter som kan komme både dem selv og det

norske utdanningssystemet og arbeidslivet til gode. Rekruttering av internasjonale studenter og utenlandske forskere og forelesere til norske læresteder ses tilsvarende som et virkemiddel for å bedre norsk utdanning, og for å gi norske studenter som ikke drar utenlands internasjonale impulser.

I mobilitetsrapporten forsøker vi å gi en mest mulig dekkende beskrivelse og analyse av elev- og studentmobilitet ut og inn av Norge. Hvor mange reiser ut som del av skolegang og studier? Hvor reiser de, hvor lenge blir de og hvilke fag tar de? Tilsvarende spørsmål stiller vi om elever og studenter som kommer til Norge. Rapporten er basert på tilgjengelig statistikk fra SIUs egen programforvaltning, samt fra Lånekassen, DBH, NIFU, FIVAI, OECD, Europakommisjonen og SIUs nordiske søsterorganisasjoner (se de enkelte kapitlene for detaljer). Rapporten setter de mobile elevene og studentene i sentrum for analysen, og er ingen programkatalog. For informasjon om eksisterende mobilitetsordninger, se www.siu.no.

Mobilitet i grunnopplæringen gjennomgås i kapittel 2. Resten av rapporten tar for seg høyere utdanning; først noen overordnede utviklingstrekk (kapittel 3) og så i Europa, USA /Canada og BRIKS-landene (kapittel 4-6). I kapittel 7 ser vi på utviklingen i Danmark og Sverige, etter at disse landene i henholdsvis 2006 og 2011 innførte studieavgifter for studenter utenfra EU/EØS, og drøfter hva som kan bli effektene av en eventuell tilsvarende omlegging i Norge. Til slutt (kapittel 8) oppsummeres de viktigste tendensene. Vedlegget inneholder noen sentrale definisjoner og beregningsmåter, samt tabeller med flere detaljer enn det er rom for i selve rapporten.

2. Mobilitet i grunnsopplæringen

I dette kapittelet presenteres tall for internasjonal mobilitet blant norske elever i grunnsopplæringen, basert på statistikk fra Lånekassen, Fylkesmannen i Vest-Agder og SIU. Dette fanger opp de viktigste programmene og ordningene for internasjonal mobilitet for norske skoleelever. For innreisende elever har vi fått tall fra utvekslingsorganisasjonene. Ordningene som støtter utgående mobilitet i grunnsopplæringen dekker svært ulike aktiviteter, fra det å reise ut på noen dagers prosjektsamlinger til det å ta ett eller flere år av videregående skole i et annet land.

Mobilitet i grunnsopplæringen handler i hovedsak om mobilitet til engelskspråklige land, samt samarbeidsprosjekt med skoler i Europa med engelsk som arbeidsspråk. Det har vært sterk vekst i mobilitetstallene de siste årene. For Lånekassens støtte til elever som reiser på utveksling i andre klasse i videregående skole har det vært en økning på 13 prosent siste skoleår, og på hele 185 prosent de ti siste årene. Innenfor EUs program for livslang læring har det vært en økning i elevmobiliteten på 42 prosent innenfor Comenius og Leonardo da Vinci i løpet av forrige programperiode 2007–2013.

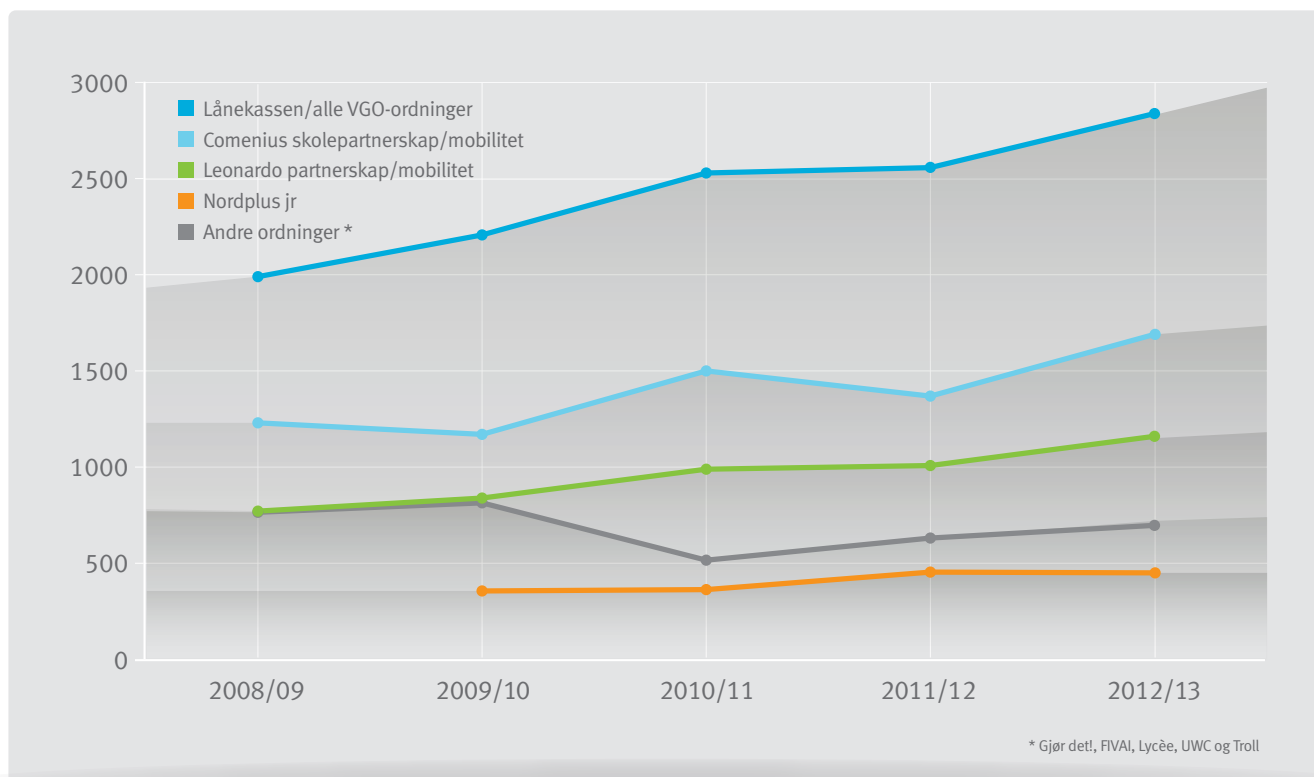
Den samlede mobiliteten i grunnsopplæringen øker

I den siste femårsperioden har det vært en klar økning i den totale mobiliteten. Oversikten over elevmobilitet for alle tilgjengelige ordninger viser at det for skoleåret 2012/13 var om lag 7000 elever som benyttet seg av de ulike ordninger for mobilitet.

Det er Lånekassens støtteordninger for videregående opplæring i utlandet som er viktigst for mobilitet i grunnsopplæringen, målt i budsjettstørrelse og antall elever på lange utenlandsopphold. Det har vært en sterk vekst siden årtusenskiftet i antallet elever som mottar slik støtte. Dette gjelder i hovedsak utveksling i Vg2 gjennom utvekslingsorganisasjon eller avtale i regi av skole eller skoleeier.

Sammenlignet med Lånekassens ordninger for elevutveksling er EUs og Nordisk ministerråds utdanningsprogram beskjedne i økonomisk omfang, og innebærer stort sett kortere utenlandsopphold. Disse ordningene er imidlertid lagt opp slik at de gjennom skole- og prosjektsamarbeid favner om langt flere elever, lærere og instruktører. Det er i tillegg mange elever og lærere som berøres av programmene indirekte, gjennom at skolene har besøk fra utenlandske klasser.

Figur 2.1 Mobilitet i grunnsopplæringen

Kilde: Lånekassen, SIU og FIVAI. * Andre ordninger: Gjør det!, FIVAI, lycée, UWC og Troll. Tabell V2.1 i vedlegget viser tallene for hver av disse ordningene.

Figur 2.2 Utvekslings elever med støtte fra Lånekassen

Kilde: Lånekassen.

Det nye budsjettet for Erasmus+, med 40 prosent økning fra forrige programperiode, tilrettelegger for økt mobilitet. Når det gjelder Lånekassen er denne ordningen, i motsetning til de andre, brukerstyrt og har ikke en budsjettamme som begrenser andel deltakere. Her er det i hovedsak elevenes vilje, utvekslingsorganisasjonenes rekrutteringsarbeid og fylkeskommunenes grad av tilrettelegging og informasjon som er avgjørende.

Til tross for veksten de siste årene er det fortsatt en lav andel internasjonalt mobile elever i videregående opplæring. Deler vi det totale antallet elever som deltok i mobilitetsordninger i skoleåret 2012/13 med totalt antall elever i VGO, finner vi at knapt tre prosent var mobile, en nedgang fra 3,3 prosent i 2011. Deler vi antallet elever som var på utveksling gjennom Lånekassens ordninger i skoleåret 2012/13, på totalt antall elever i Vg2, finner vi at 4,2 prosent var mobile. Dette viser at det har vært en liten økning i andelen utvekslings elever med støtte fra Lånekassen fra 3,9 prosent i 2011.

Lånekassens støtteordninger for elevutveksling

Lånekassen har to ulike støtteordninger for å ta videregående i utlandet. En ordning for elevutveksling i videregående skole (Vg2), og en ordning for elever som tar videregående skole i de nordiske nabolandene, er i utlandet på grunn av foresattes jobb eller på

grunn av egen sykdom. Ordningen for elevutveksling i 2. klasse på videregående er den ordningen som har størst omfang i antall elever. Den ble etablert som en forsøksordning i 1999/2000 og gjort permanent i 2005/06. 2350 elever fikk støtte via denne ordningen skoleåret 2012/13.

Det var omlag fem hundre elever som mottok støtte til videregående skole i utlandet gjennom Lånekassens andre ordning skoleåret 2012/13, de fleste på skole i Sverige og Danmark. Utover disse er elevene spredt på mange land, trolig som følge av at de følger foresatte som jobber i utlandet en periode. Derfor er det ordningen med utveksling i Vg2 som er særlig interessant med tanke på elevenes egne valg og preferanser, noe vi kommer tilbake til nedenfor under omtale av valg av studieland.

Tidsserien for utvekslings elever med støtte fra Lånekassen viser at internasjonal mobilitet i videregående skole har vokst kraftig og jevnt etter 1999, da forsøksordningen med støtte fra Lånekassen ble innført. Før dette var utveksling i videregående skole basert på privat finansiering og utvekslingsorganisasjonenes arbeid. Utvekslingen økte fra drøyt 300 i skoleåret 1999/2000 til over 2300 i skoleåret 2012/13.

Flest norske elever til USA og Storbritannia

USA er det mest populære landet for norske elever på elevutveksling med støtte fra Lånekassen (Vg2). I skoleåret 2012/13 dro over 1300 elever til USA, noe som utgjør mer enn halvparten av alle de som benytter denne støtteordningen. Deretter følger Storbritannia, med i overkant av 400 elever. Relativt få drar til viktige europeiske samarbeidsland som Tyskland og Frankrike (se tabell V2.2 i vedlegget for detaljer).

Det er flere grunner til at mobiliteten er utpreget angloamerikansk. Mange elever foretrekker engelskspråklige land, blant annet fordi det oppleves tryggere, mer praktisk og lettere tilgjengelig enn land med andre språk. I tillegg til elevenes preferanser er det også slik at utvekslingsorganisasjonene har en bedre infrastruktur i land som USA og Storbritannia i form av søsterkontor og nettverk av vertsfamilier. De første utvekslingsorganisasjonene ble startet etter 2. verdenskrig og der elevutveksling fra Tyskland til USA sto sentralt. Flere av utvekslingsorganisasjonene har de siste årene jobbet med å øke mobiliteten til land som Tyskland, Frankrike, Spania og land i Latin-Amerika, men det har vist seg vanskelig å få til større endringer.

En viktig tilleggsfaktor som påvirker valg av land er spørsmålet om godkjenning av skoleåret ute som del av videregående skole. Det er skolen til den enkelte elev og i noen tilfeller fylkeskommunen som skoleeier, som gir en såkalt forhåndsgodkjenning før eleven

reiser ut. Slik godkjenning er en forutsetning for å få støtte til utvekslingen fra Lånekassen og for å gå videre i tredje klasse ved retur. I følge flere av utvekslingsorganisasjonene gir mange skoler sterke anbefalinger om å reise til engelskspråklige land, samt til land de allerede har utvekslingserfaringer med. Dermed kan det synes som om de nasjonale målsettingene om at norske elever og studenter i større grad skal reise til viktige samarbeidsland som Tyskland, Frankrike og BRIKS-landene, indirekte motarbeides av lokale praksiser på skolene og i fylkeskommunene.

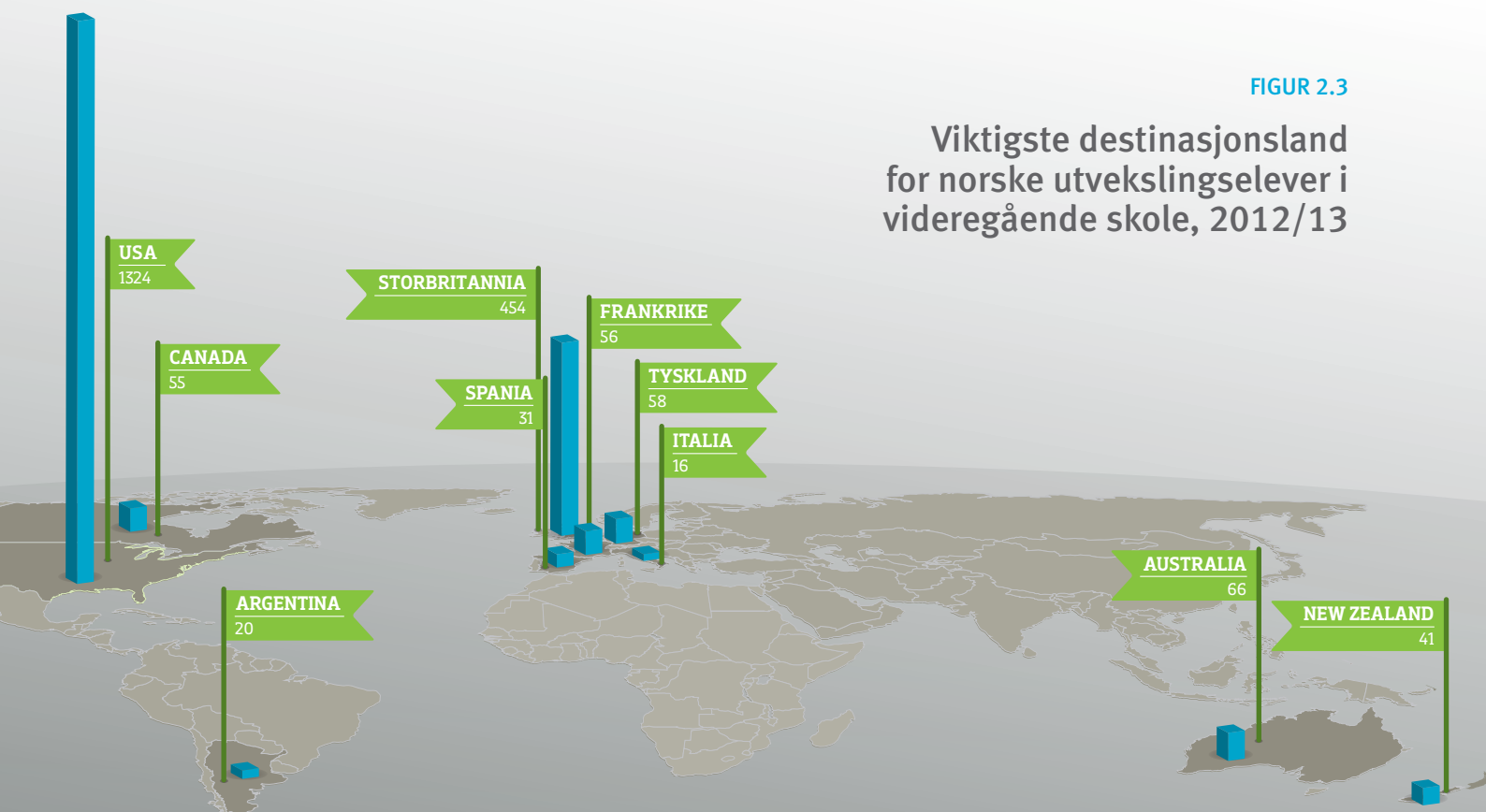
Ordninger som fremmer samarbeid med europeiske land

Det bilaterale Gjør det!-programmet har ført til økt samarbeid med Tyskland innen yrkesfag og har sammen med Trollstipendene for Frankrike vært en liten motvekt til den angloamerikanske dominansen. Nesten 500 norske elever var på utveksling til Frankrike med Trollstipend i 2012/13, og 165 elever og læringer deltok i Gjør det!-programmet med Tyskland samme skoleår. Disse programmene stimulerer til språkkompetanse utover engelsk og bidrar til økt kulturell kompetanse og nettverksbygging utenfor det anglosaksiske området. I tillegg er disse programmene relativt lett tilgjengelige, med mulighet for kortere utenlandsopphold.

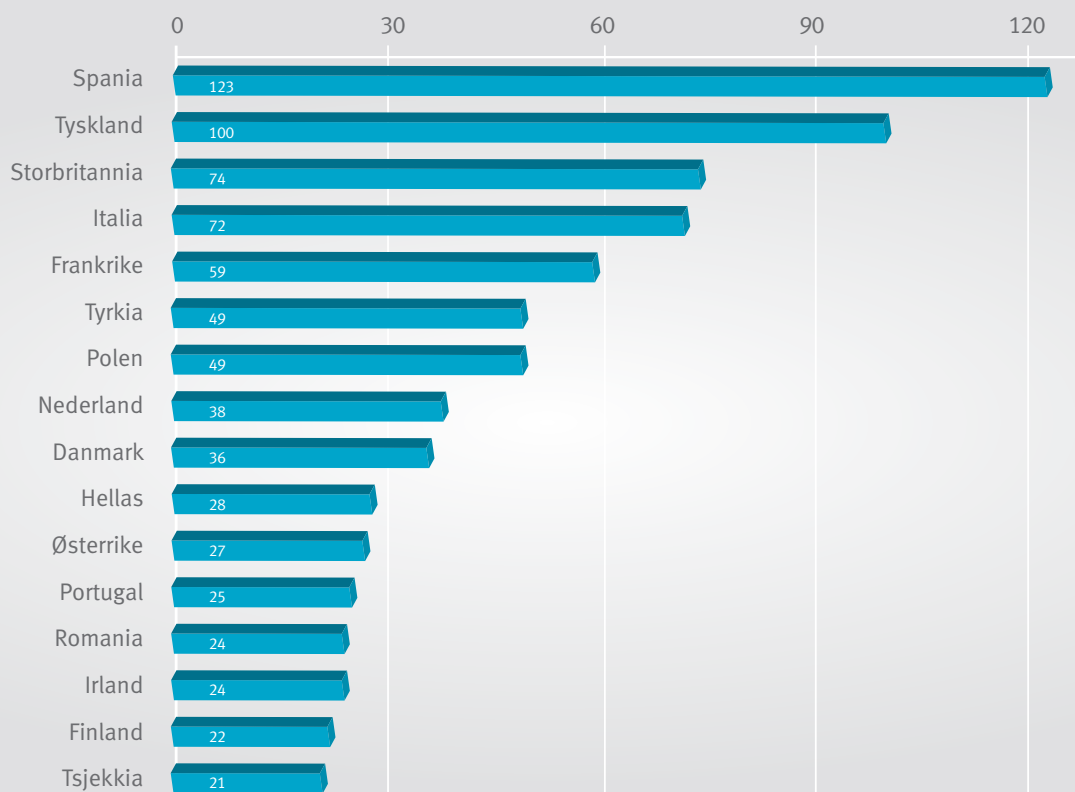
Norske søknadstall for Comenius multilaterale partnerskap og Leonardo mobilitet gir et annet bilde enn tallene fra Lånekassen. Her er det bare europeiske land som er med i ordningen, og Spania, Tyskland og Italia er de tre viktigste landene. Den største

FIGUR 2.3

Viktigste destinasjonsland for norske utvekslingselever i videregående skole, 2012/13

Figur 2.4 Viktigste samarbeidsland for norske søkere til Leonardo mobilitet og Comenius multilaterale partnerskap 2013

Kilde: SIU. Tallene viser antall søknader.

endringen fra 2012 til 2013 er nedgangen i antall samarbeidsprosjekt med spanske partnere. Spania er imidlertid fremdeles det mest populære samarbeidslandet, og det er særlig Leonardo mobilitet som trekker opp.

Det er verdt å merke seg at det innenfor de europeiske programmene ikke er samarbeid med Storbritannia som dominerer. Mobilitet er som kjent et viktig virkemiddel, ikke bare for språklæring og personlig utvikling, men også for kulturell kompetanse og nettverksbygging. Det er derfor positivt at norske skoler etablerer samarbeid med partnere i hele Europa.

Hva mer kan gjøres for å få flere elever til å velge ikke-engelskspråklige land, både i Europa og i de fremvoksende økonomiene i Asia? Mulige tiltak kunne være mer fleksibilitet fra skoler og fylkeskommuner i hva som godkjennes som likeverdig utdanning, lån og stipend til et fjerde skoleår, eller særskilte stipend for utveksling til prioriterte samarbeidsland.

Uavhengig av samarbeidsland er arbeidsspråket som regel engelsk. Det gjelder selv innenfor et program som Gjør Det!, som er

et rent Tysklandssamarbeid. Bruken av engelsk speiler dels den generelle språkkompetansen hos norske lærere og elever. I tillegg er forholdet mellom samarbeidspartnerne viktig. Det er gjerne slik at samarbeidsskolen også ønsker å få uttelling i form av å bruke et fremmedspråk. Da må skolene finne et felles arbeidsspråk, og som regel blir dette engelsk. En siste faktor som kan forklare utbredelsen av engelsk som arbeidsspråk er behovet for jevnbyrdighet mellom partnerne. Om den ene parten bruker sitt morsmål mens den andre bruker sitt andre fremmedspråk, vil forholdene bli ujevne og følelsen av mestring hos både lærer og elev kan fort forsvinne.

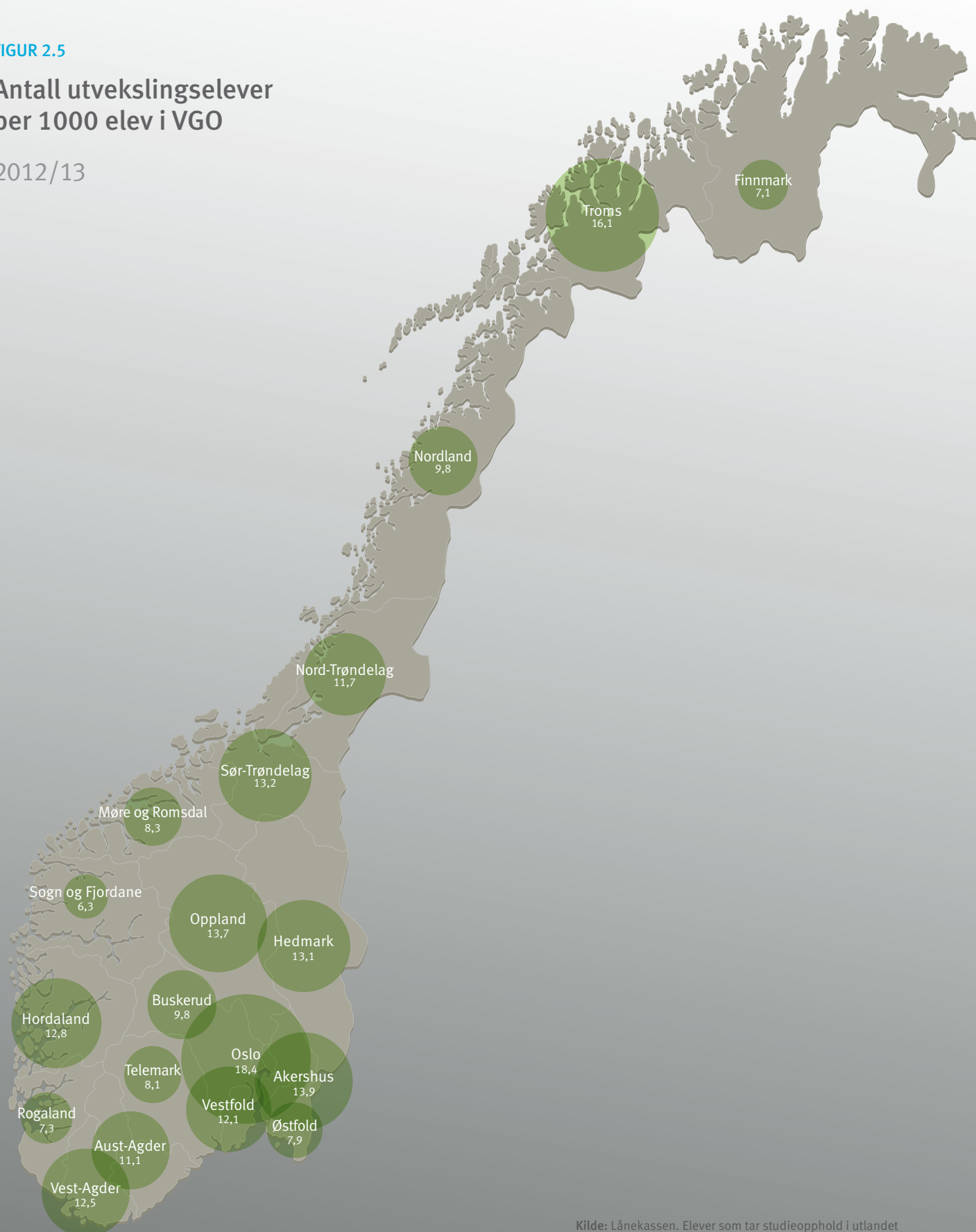
Flest elever fra Tyskland og Italia til Norge

SIU henter inn tall fra utvekslingsorganisasjonene for innreisende elever i videregående skole. I hovedsak er dette elever som tar et år i norsk Vg2. Basert på det som er rapportert inn til SIU, var det i skoleåret 2012/2013 om lag 250 slike elever i Norge, altså mange ganger færre enn norske elever i utlandet. Tallet har vært stabilt de siste 5-6 årene. Flere av utvekslingsorganisasjonene oppgir at det kommer flest elever fra Tyskland og Italia. Det skiller seg altså fra den norske mobiliteten ut, der de viktigste destinasjonslandene er USA og Storbritannia.

FIGUR 2.5

Antall utvekslingselever per 1000 elev i VGO

2012/13

Kilde: Lånekassen. Elever som tar studieopphold i utlandet gjennom utviklingsorganisasjon eller institusjonell avtale – etter fylke og elevtall.

Når det gjelder antall innreisende elever til Norge gjennom EUs LLP-program, er statistikken mindre oppdatert. Europakommisjonen publiserte i 2011 tall for Leonardo fra 2007-08 som viser gjensidig mobilitet mellom land. For Norges del ligger Tyskland klart høyest, med over dobbelt så mange elever som Frankrike. Fra Spania kommer det svært få elever, lærlinger og lærere/instruktører, sammenlignet med hvor mange norske elever som drar til Spania.

Fylkesmessige forskjeller i tilrettelegging og bruk av ordningene

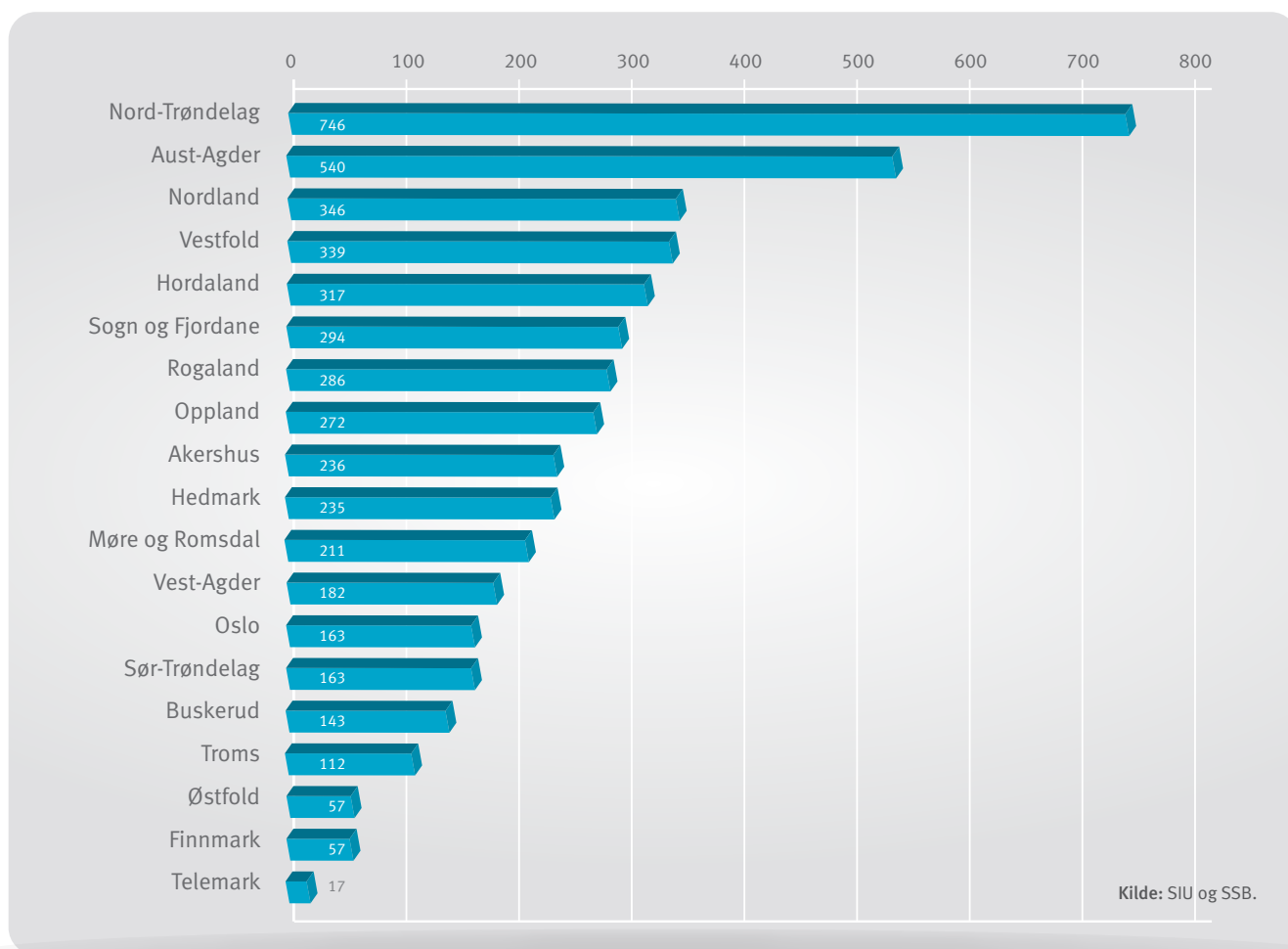
Det er store fylkesmessige forskjeller i bruken av ordningen for utveksling i Vg2. Oslo og Troms ligger høyest, sett opp mot elevtall i fylket. Forskjellene mellom fylkene kan skyldes ulike næringsstruktur, foreldres utdanningsbakgrunn eller tradisjon for å reise ut. En annen viktig årsak til ulikheter mellom fylkene er varierende grad av tilrettelegging for elevene når det gjelder skoleplass ved retur. Noen fylker legger til rette for at elever skal reise utenlands ved å garantere dem plass på samme skole ved

retur, mens andre fylker tvert i mot vektlegger at elevene ikke har et formelt krav på å få returnere til samme skole. Usikkerhet om hvorvidt man vil få returnere til den samme skolen kan bidra til at flere vegrer seg mot å dra ut.

Flere av fylkene som ligger høyt på denne oversikten har egne godkjente utvekslingsavtaler for hele grupper/klasser. Totalt er det i dag 30 slike godkjente avtaler. De fleste forvaltes av videregående skoler, mens fire avtaler er inngått direkte av fylkeskommunen. 16 av avtalene er med skoler i Storbritannia. Videre er det 3 avtaler med Tyskland, Russland og USA, 2 med Frankrike, 1 med Ungarn og Tanzania. 12 av avtalene er for skoler i Oslo og 7 i Hordaland. 8 fylker har ingen slik avtale. De fleste avtalene (23 av 30) er for studiespesialiserende studieretning.

Figur 2.6 viser samlet tildeling fra LLP i 2013, i kroner per elev i fylket. Nord-Trøndelag er best i forhold til elevtall, og har hatt størst økning i absolutte tall sammenlignet med 2012. Deretter følger Aust-Agder, Nordland og Vestfold. Aust-Agder har også sterk økning fra 2012. Tildelingene til de fylkene som har høyest

Figur 2.6 Samlet tildeling LLP for 2013, kroner per elev

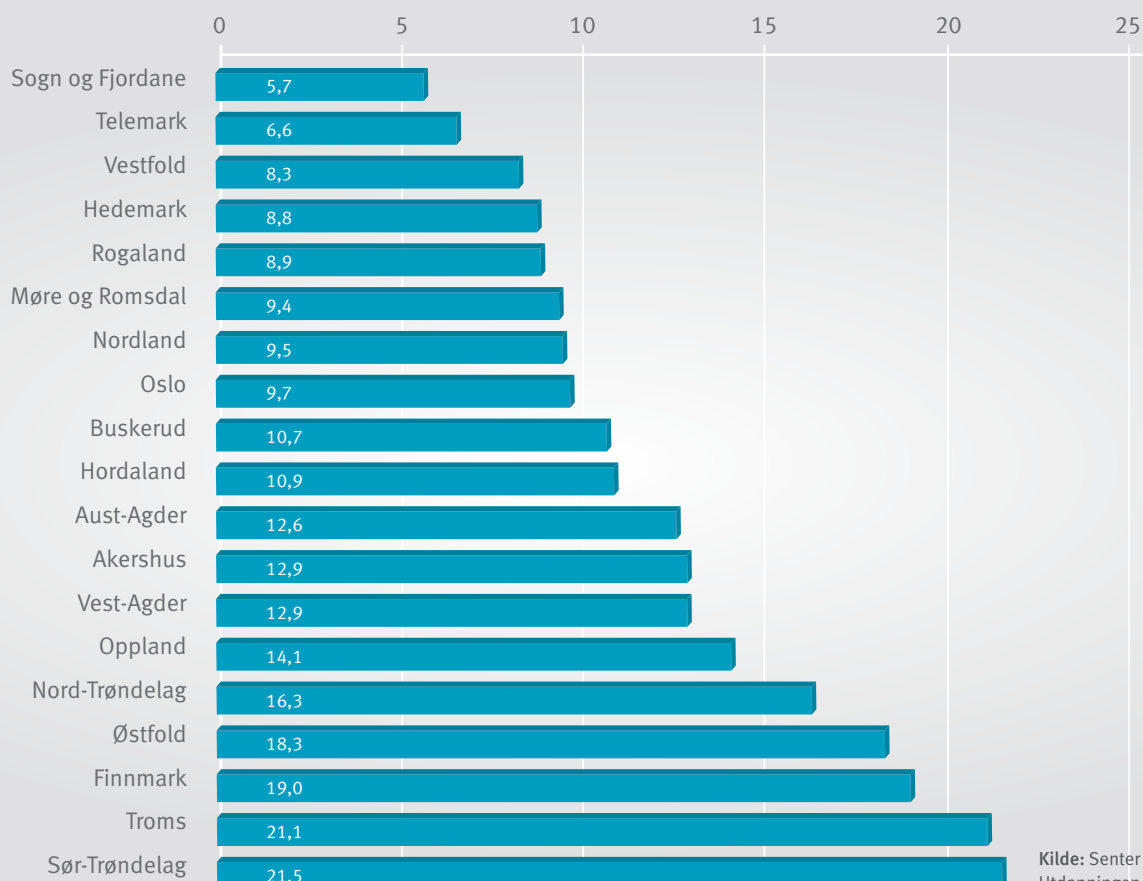
uttelling i LLP-programmet viser at det ofte er noen store prosjekter/tildelinger som bidrar til å trekke opp. Dette er tilfelle både for Nord-Trøndelag og Hordaland i 2013, der det er flere store prosjekt koordinert av fylkeskommunen. For Nord-Trøndelags del er det støtte til prosjekter innenfor Leonardo da Vinci som gir den største uttellingen. De sterke resultatene i Nord-Trøndelag kan også knyttes til et samarbeidsprosjekt mellom fylkeskommunen og kommunene, der en prosjektkoordinator er ansatt for å være pådriver og hjelpe til med søknader.

For SIU er det interessant at vi høsten 2012, sammen med fylkeskommunene og andre lokale aktører, gjennomførte informasjonsmøter i de fire fylkene som har størst tildeling relativt til elevtall (Nord Trøndelag, Aust-Agder, Nordland og Vestfold). Det synes å være en klar sammenheng mellom prioritering/pådriverrolle fra fylkeskommune, kommune eller andre lokale eller regionale aktører (for eksempel KS eller regionale europakontor), og resultater i form av innvilgede prosjekter.

De største midlene til internasjonal mobilitet på grunnopplæringsområdet er innenfor videregående skole. Strategisk arbeid fra skoleeiers side på fylkesnivå er nok det som tradisjonelt har hatt størst innvirkning på den samlede LLP-tildelingen. Fylkeskommunene er det administrasjonsnivået som har lengst erfaring med å jobbe systematisk med internasjonalisering i skolen. I dette bildet er det verdt å merke seg prosjektet fra Nord-Trøndelag, der KS og kommunene samarbeider med fylkeskommunen.

Vi ser at fylker som ligger høyt på bruk av Lånekassens støtte til Vg2 i utlandet, også ligger høyt på tildeling fra LLP. Et unntak er Sogn og Fjordane, som får mest støtte per innbygger fra LLP men ligger lavt på antall utvekslingselever per 1000 elever i fylket. Det tydelige mønsteret i den fylkesvise sammenligningen tilsier at det ligger strategiske satsinger til grunn for mobiliteten og at det ikke er konkurranse eller motsetninger mellom ulike ordninger.

Figur 2.7: Antall norske lærere registrert i eTwinning i oktober 2013, pr 1000 elever i fylket

Kilde: Senter for IKT i Utdanningen, SSB.

eTwinning

eTwinning, en gratis nettbasert plattform for samarbeid mellom skoler i Europa, har vært en viktig del av EUs utdanningsprogram (LLP) i den siste programperioden, og er også en viktig del av det nye Erasmus+. Plattformen retter seg mot den enkelte lærer, og tilrettelegger for samarbeid mellom klasser på forskjellige skoler i Europa. Målgruppen er ungdomsskoler i vel så stor grad som videregående skoler.

Noen av fylkene som ligger helt nederst på listen over uttelling til elevmobilitet, er blant de mest aktive innen eTwinning. Finnmark er for eksempel høyt oppe. Det er rimelig å se dette som et tegn på at geografisk avstand og kostnader kan spille en rolle når det kommer til gjennomføring av mobilitetsaktiviteter. Skolenes arbeid med internasjonalisering er langt mer enn mobilitet, og eTwinning er en plattform som tilrettelegger for internasjonalt skolesamarbeid uten fysiske reiser.

I Erasmus+ er eTwinning tiltenkt en langt større rolle enn det har hatt til nå. eTwinning skal i den nye programperioden blant annet fungere som et første steg på vei mot større samarbeidsprosjekter gjennom å være en arena for idéutveksling og -utvikling.

3. Høyere utdanning

I 2020 skal minst 20 prosent av de som fullfører høyere utdanning i Europa (EHEA-området) ha hatt et studie- eller praksisopphold i utlandet. Dette målet, som Bologna-landene ble enige om i 2009, omfatter både grads- og delstudenter. Norge oppfyller allerede målet: I 2012/13 tar 21 prosent av norske studenter hele eller deler av utdanningen sin i utlandet.

Men hvor drar de? Har valg av studieland endret seg siden årtusenskiftet? Og hvor kommer de utenlandske studentene i Norge fra? Dette kapitlet viser noen overordnede trender innen høyere utdanning, mens de etterfølgende kapitlene tar for seg særskilte verdensdeler og land.

Ny rekord i antall norske utenlandsstudenter

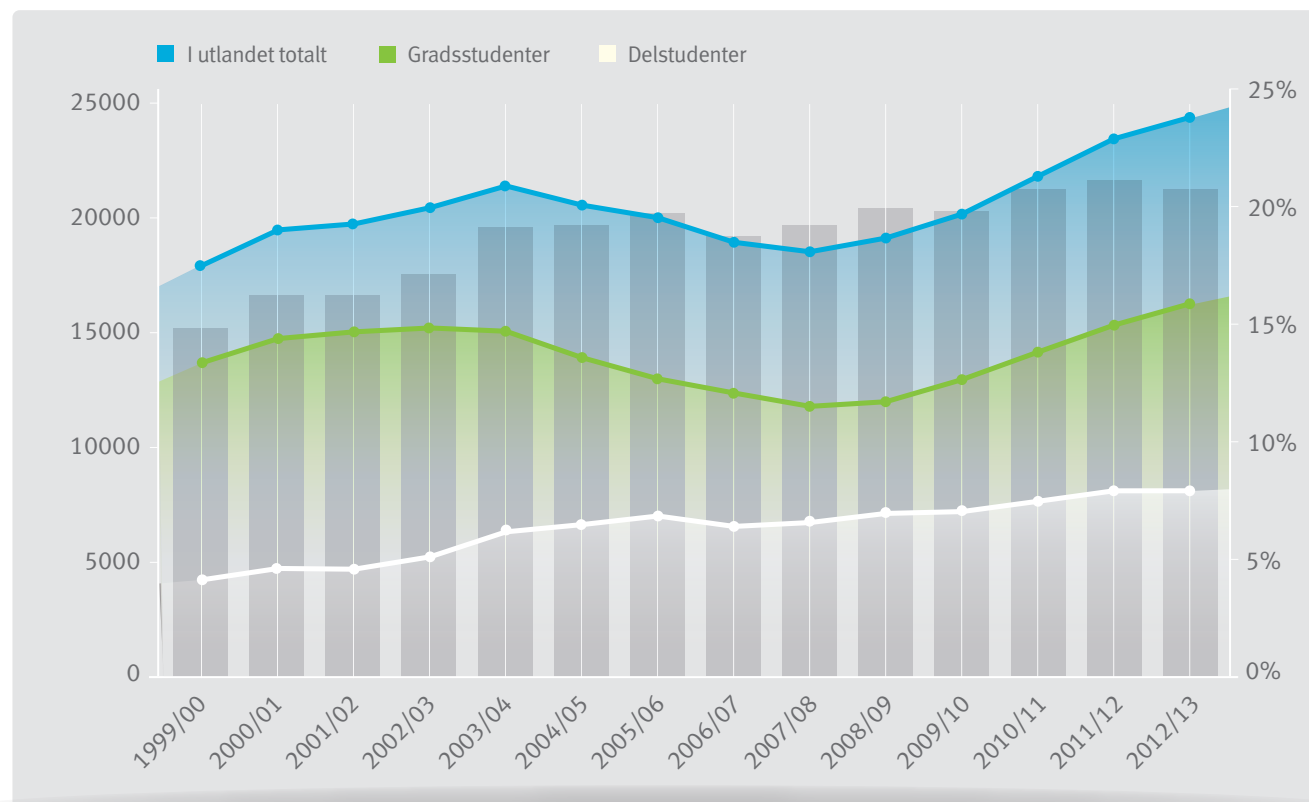
Antallet norske studenter utenlands er i dag høyere enn noen gang før. Om vi tar hensyn til økningen i studentmassen, er andelen som drar utenlands omtrent den samme som for ti år siden. Cirka to tredeler av de norske utenlandsstudentene søker

seg direkte inn ved utenlandske læresteder, og tar en grad der (gradsstudenter). Resten tar et utenlandsopphold, som regel ett semester, som de får innpasset i sin norske grad (delstudenter).

Det ble færre norske gradsstudenter i utlandet gjennom femårsperioden etter 2002/03. Så har det vært en klar økning igjen siden 2007/08, og antallet er nå høyere enn noensinne, i overkant av 16 000. Som andel av norske studenter, er det litt færre som tar en grad i utlandet i dag enn det var for ti år siden.

Utviklingen for de som tar deler av en grad, er annerledes enn for gradsstudentene. En kraftig vekst på begynnelsen av 2000-tallet kom allerede før Kvalitetsreformens krav om at studieprogram måtte gi muligheter for utenlandsopphold. Siden midten av 2000-tallet har veksten flatet ut. Siste studieår var det i overkant av 8000 norske delstudenter i utlandet. De voksende studentkullene det siste tiåret tatt i betraktning, har andelen som reiser ut et semester eller to vært nokså uforandret siden midten av 2000-tallet.

Figur 3.1 Antall norske studenter i utlandet (linjene), og andel norske studenter med utenlandserfaring (søylene).

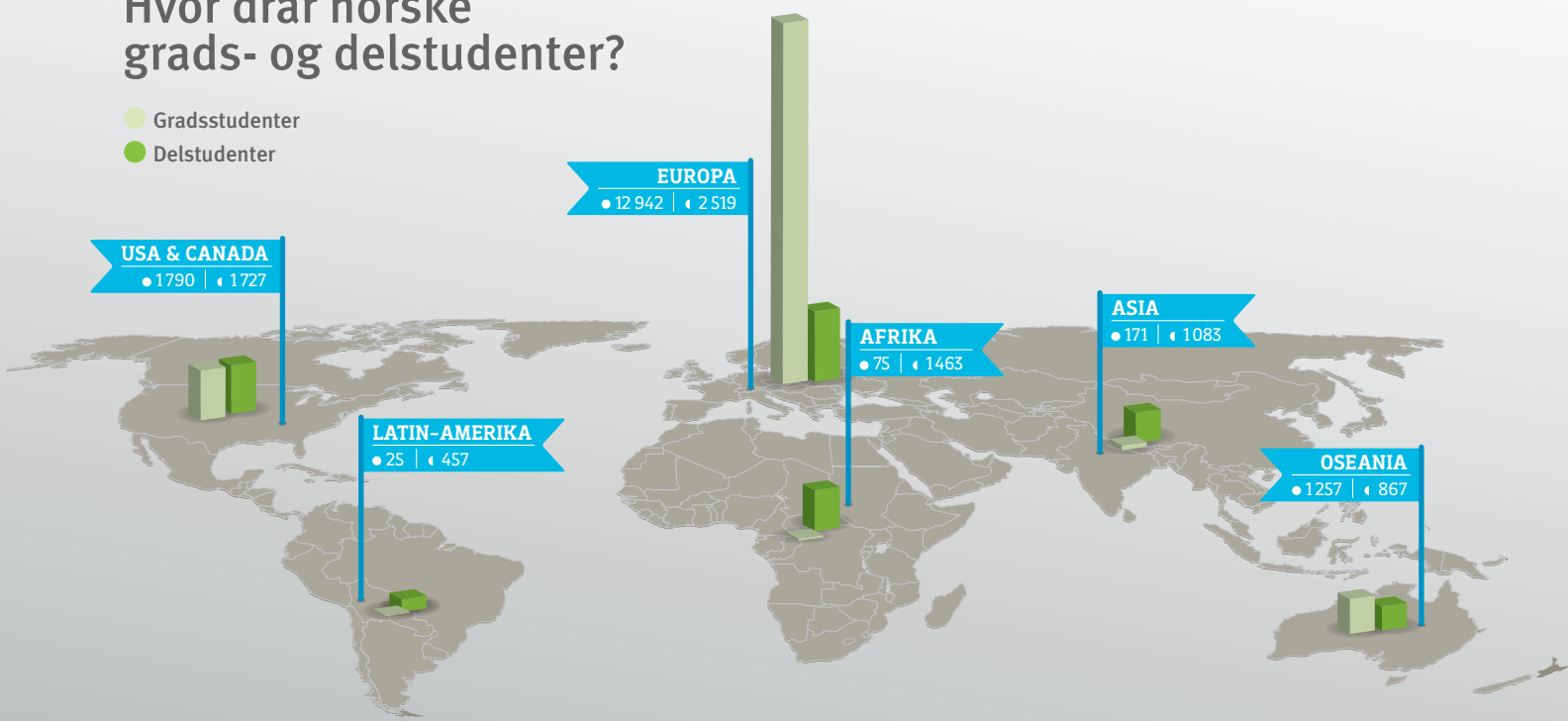

FIGUR 3.2

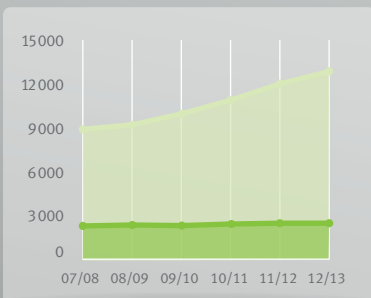
2012/13

Hvor drar norske grads- og delstudenter?

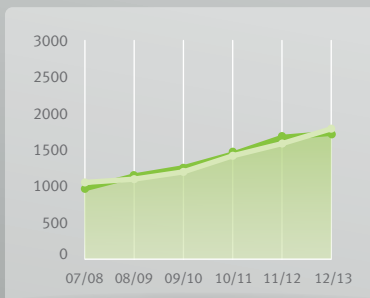
- Gradsstudenter
- Delstudenter

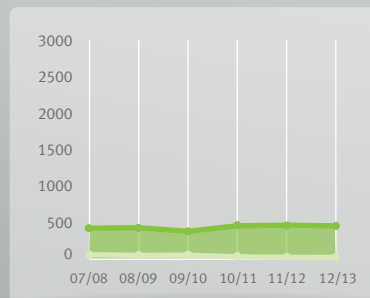
Europa

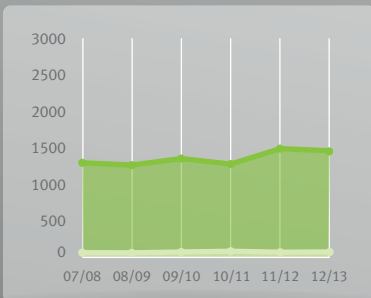
USA og Canada

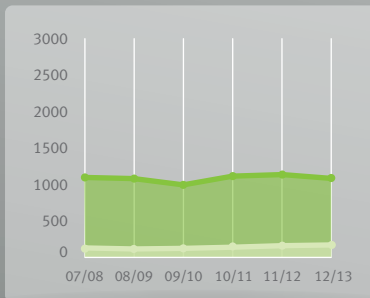
Latin-Amerika

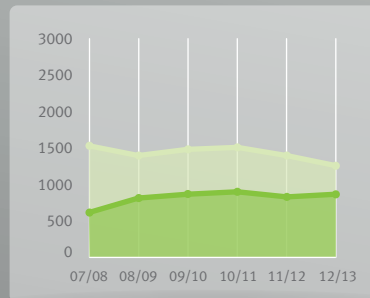
Afrika

Asia

Oseania

Kilde: Lånekassen.

Gradsstudentene til Europa, delstudentene til resten av verden

Norske studenter kan ta med seg studiefinansieringen hvor som helst i verden, og Lånekassen gir også reisestipend samt tilleggsskipend for å dekke skolepenger. Norske studenter står derfor økonomisk friere enn de fleste andre europeiske studenter til å dra utenlands, både som grads- og delstudent. Det gjenspeiler seg også i de mobilitetsmønstrene vi ser.

Blant **gradsstudentene** drar nesten fire av fem til et europeisk land, og denne andelen har steget de siste fem årene. Det samme har andelen som reiser til USA eller Canada. Samtidig blir det færre som drar til Oseania (Australia og New Zealand). Det drar svært få norske gradsstudenter til Afrika, Asia eller Latin-Amerika.

Delstudentene fordeler seg mer jevnt utover verdensdelene. Knappt en tredjedel drar til et europeisk land, mens en mye større andel enn blant gradsstudentene studerer i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Sammenlignet med gradsstudentene er det omtrent dobbelt så stor andel av delstudentene som velger å dra til USA eller Canada.

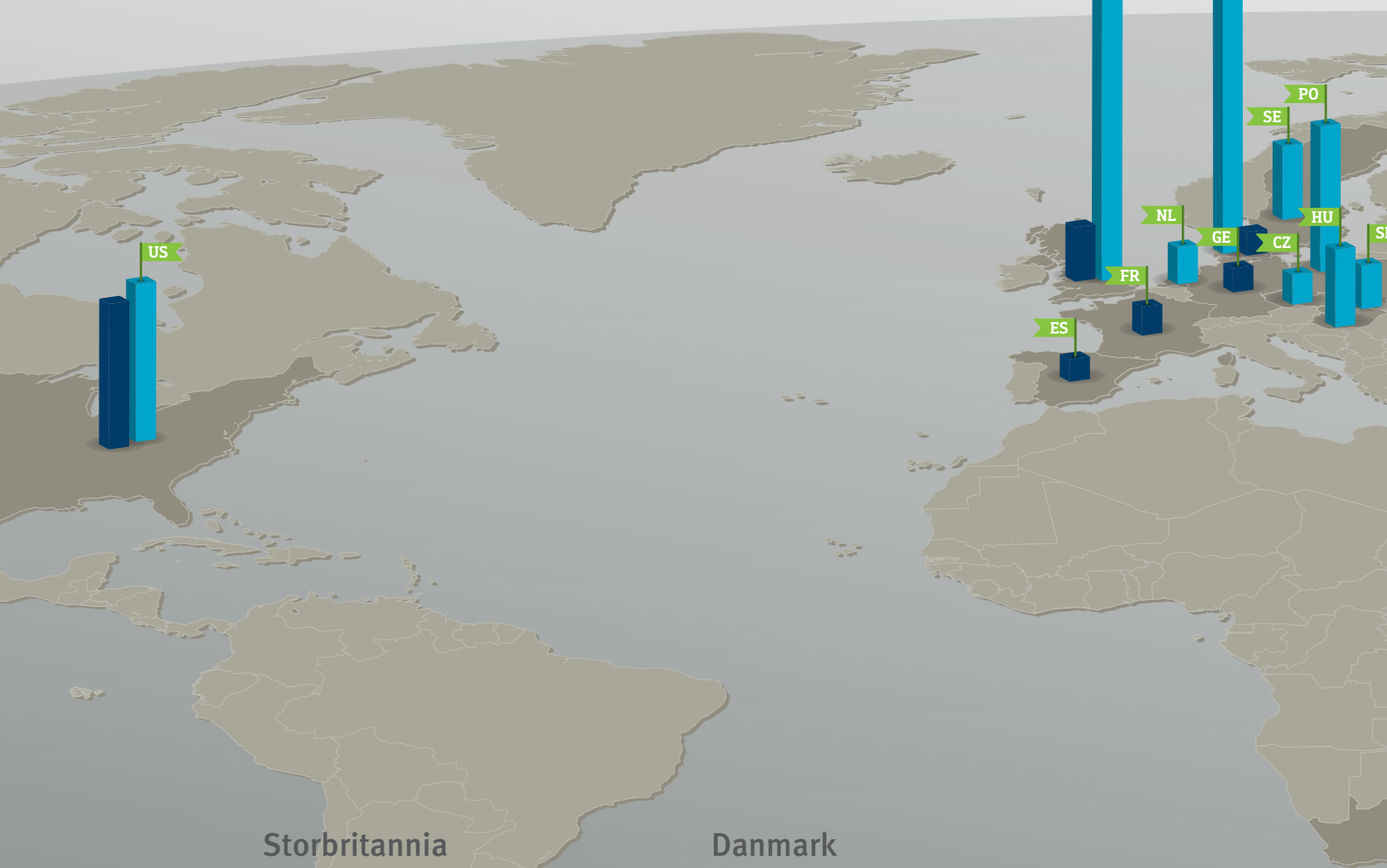
En forklaring på forskjellen i valg av destinasjonsland mellom grads- og delstudenter, er at det finnes mange flere kortvarige fagtilbud på engelsk, enn fulle studieprogram. De fleste norske studentene i utlandet, også de som drar utenfor engelskspråklige land, følger engelskspråklige studieopplegg. Skal en ta en hel grad på engelsk, begrenser tilbudet seg stort sett til de engelskspråklige landene.

En annen mulig forklaring er at de som drar på kortere opphold ikke er like opptatt av det faglige utbyttet som gradsstudentene. Utenlandsoppholdet blir kanskje mer en verdifull opplevelse i videre forstand enn strengt faglig, eller et opphold som kan gjøre dem bedre i et fremmedspråk. En tredje forklaring er at det drar forholdsvis mange delstudenter på praksisopphold til afrikanske og asiatiske land.

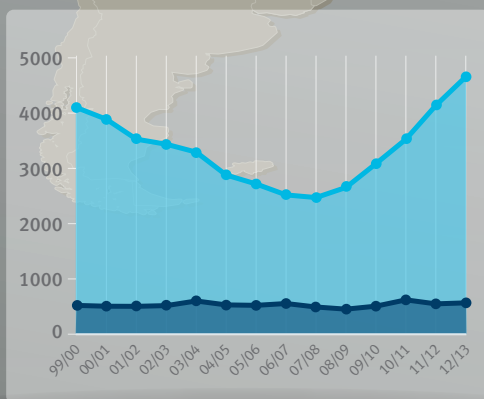
FIGUR 3.3/3.4

De mest populære destinasjonslandene blant norske studenter

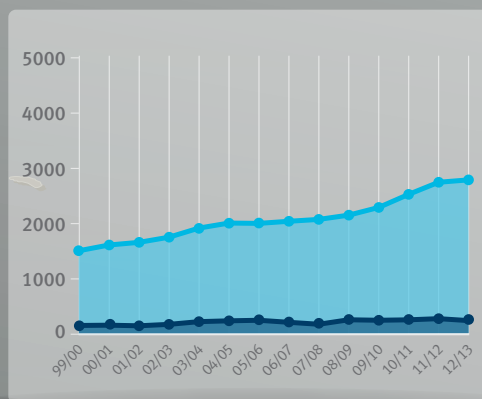
- Gradsstudenter
- Delstudenter

Storbritannia

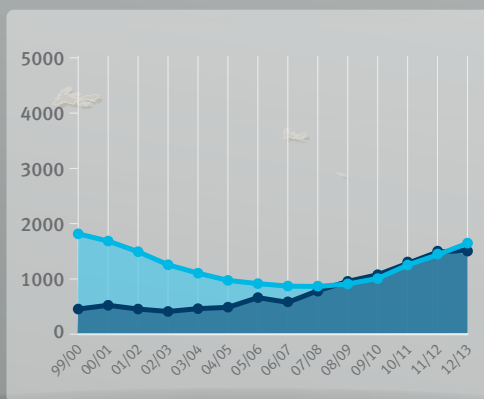
Danmark

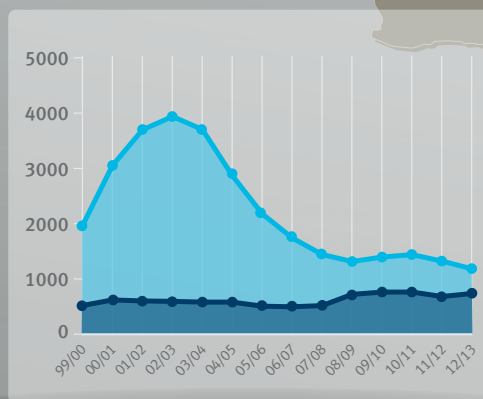
Kilde: Lånekassen.

USA

Australia

Flest gradsstudenter til Storbritannia, Danmark og USA

Kartet (figur 3.3/3.4) viser de ti mest populære destinasjonslandene blant grads- og delstudentene i studieåret 2012/13, samt utviklingen siden årtusensskiftet for noen av landene. Her har det som vi servært store endringer. De fem landene øverst på listen tar i mot drøyt 70 prosent av alle norske de gradsstudentene. Det er altså en sterk konsentrasjon av disse i noen få land.

Nesten en tredjedel av alle gradsstudentene befinner seg ved et lærested i **Storbritannia**. Her var det en nedgang gjennom første halvdel av 2000-tallet, før trenden snudde og det de siste fem årene har vært en kraftig økning igjen. Over halvparten av de norske studentene i Storbritannia studerer økonomi og administrasjon, samfunnsfag, psykologi eller jus, og det er også innenfor disse fagene at økningen de siste fem årene har vært sterkest. Flere enn før tar også naturvitenskapelige og teknologiske fag, men økningen er betydelig lavere enn for de nevnte fagområdene. Den samme utviklingen som for Storbritannia ser vi for **USA**. Her dominerer i enda større grad økonomi og administrasjon og samfunnsfag, med mer enn halvparten av alle de norske studentene.

Kurven for **Danmark** skiller seg fra kurvene for Storbritannia og USA. Til Danmark var det en vekst i antallet norske gradsstudenter gjennom hele perioden. I 2012/13 studerte drøyt en tredjedel av disse studentene fysioterapi, medisin, psykologi samt andre helse- og sosialfag. Litt færre studerer økonomi, administrasjon og samfunnsfag.

Antallet norske gradsstudenter til **Australia** er det som har variert mest de siste femten årene. Først økte antallet kraftig i årene fram til en topp i 2002/03, og i årene før og etter var Australia helt på toppen som destinasjon for norske gradsstudenter. De siste ti årene har imidlertid antallet falt markert, til mindre enn en tredjedel av toppåret. En viktig forklaring på fallet er at støtteordningene i Lånekassen ble forandret fra studieåret 2004/05, på en måte som gjorde det dyrere for norske studenter å dra til land med skolepenger. Ordningen med tilleggsstipend dreide mobiliteten i retning av visse læresteder, mens mange av de australske falt utenfor. Vi ser imidlertid at nedgangen begynte før denne omleggingen. En annen delforklaring er at australske læresteder hadde drevet aktiv (og vellykket) markedsføring, og at nivået på begynnelsen av 2000-tallet var blitt kunstig høyt – om vi kan si det slik. Senere har læresteder i andre land også blitt mer synlige, gjennom markedsføring og rankinger, noe som nok har bidratt til å senke andelen studenter som velger å dra til Australia.

De aller fleste av de norske gradsstudentene i **Polen, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia** studer medisin eller odontologi. Her dreier det seg i all hovedsak om fulle studieopplegg som disse landene tilbyr på engelsk. Samlet var det i 2012/13 registrert nesten 2500 norske medisinerstudenter bare i disse fire landene, og over 3000 i utlandet til sammen. Til sammenligning var det høsten 2013 registrert i underkant av 4000 medisinerstudenter ved norske

læresteder. Det betyr at det utdannes nesten like mange norske leger i utlandet, som i Norge.

Flest delstudenter til USA, Australia og Storbritannia

Mens de fleste gradsstudentene drar til Danmark og engelskspråklige land, samt noen få land som tilbyr fulle gradsstudier på engelsk innenfor helsefag, er det mer variasjon i delstudentenes valg av destinasjonsland. En viktig grunn er, som vi har vært inne på, det større utvalget av delemner og kortere studieopplegg på engelsk. Samtidig ser vi at det er engelskspråklige land som dominerer også når det gjelder delstudentene.

Klart flest drar til **USA**. Den historiske utviklingen viser at andelen som reiser dit har økt kraftig de siste fem årene. Det kan dels skyldes at norske studenter har gode finansieringsordninger, og at dette gjør det økonomisk mulig for mange å dra til USA. En annen årsak kan være at den politiske satsingen på forsknings- og utdanningssamarbeid mellom Norge og Nord-Amerika også påvirker studentmobiliteten. Samtidig satses det også mye på det europeiske utdannings- og forskningssamarbeidet, uten at vi har sett en tilsvarende økning av delstudenter til europeiske land. En vel så sannsynlig forklaring på USAs popularitet som studieland (også på videregående skole-nivå) er den sterke posisjonen landet har kulturelt sett, og da særlig med tanke på ungdom. Kanskje har også de siste årenes oppmerksomhet om rankinger, der amerikanske læresteder gjør det særdeles godt, virket inn på studentenes preferanser.

Det nest mest populære destinasjonslandet er **Australia**, og vi ser at utviklingen har vært helt annerledes enn for gradsstudentene. Mens det per 2012/13 var bare en tredjedel så mange gradsstudenter i Australia som i toppåret ti år før, var det i samme periode en liten økning i antallet delstudenter som valgte å dra til et lærested Australia. Nesten samtlige av disse dro gjennom en utvekslingsavtale, og ble således ikke rammet av innstrammingene i Lånekassens støtteordninger fra 2004/05.

Storbritannia er ikke bare populært blant gradsstudentene, men også blant delstudentene. Det har imidlertid ikke vært samme økningen som for USA de siste årene. Mens det i 2006/07 dro nesten like mange delstudenter til Storbritannia som til USA, har antallet som drar til USA mer enn doblet seg til nå, mens antallet som drar til Storbritannia er omtrent det samme.

Vi ser også at **Tanzania** de siste årene har vært et av de viktigste destinasjonslandene for norske delstudenter: Det drar langt flere på studieopphold dit enn til prioriterte samarbeidsland for Norge som Tyskland og Frankrike. Mye av tilstrømmingen av delstudenter til Tanzania er knyttet til praksisorienterte opphold innenfor sykepleie og helse- og sosialfag.

Hvilke fag tar norske studenter i utlandet?

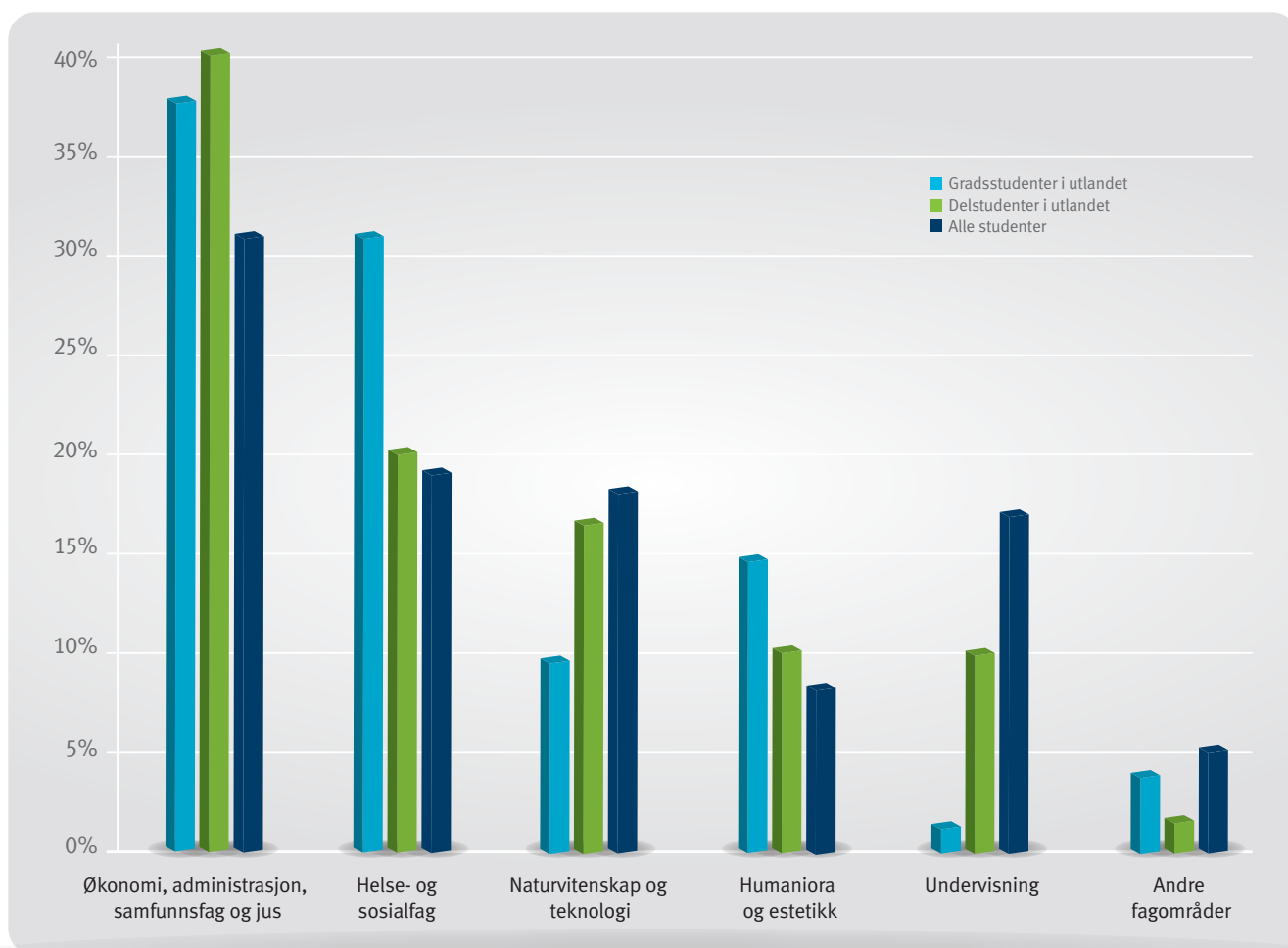
Går vi noen tiår tilbake i historien, reiste norske gradsstudenter utenlands for å ta fag med for lav kapasitet i Norge. I dag gjelder dette fortsatt innen medisin og helsefag. For gradsstudentene er det en sterk overrepresentasjon når det gjelder helse- og sosialfag. Her er det de tidligere omtalte engelskspråklige medisin- og odontologistudiene i Polen, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia som preger statistikken.

Men som figur 3.5 over faglig fordeling blant studenter med støtte fra Lånekassen viser, reiser både grads- og delstudenter oftest utenlands for å studere økonomi, administrasjon, samfunnsfag og jus. Sammenligner vi «utenlandsfarerne» med alle studentene som får støtte fra Lånekassen, finner vi at disse fagområdene er overrepresenterte blant de utreisende. Den samme tendensen gjelder for studenter innen humanistiske og estetiske fag. For disse fagområdene er det ikke lav kapasitet i Norge som er drivkraften for å ta hele eller deler av studiet i utlandet.

Det fagområdet som er sterkest underrepresentert blant de utreisende studentene, sett i forhold til den totale studentmassen med støtte fra Lånekassen, er undervisning. At det er færrest studenter herfra som reiser utenlands er imidlertid ikke så overraskende. Lærerutdanningen er det mest nasjonalt innrettede fagområdet, og det kan være en utfordring å gå inn i en stilling i norsk skole med hele lærerutdanningen sin fra utlandet. Samtidig er det ikke noe spesifikt norsk ved pedagogisk teori og læringsmetoder som tilsier at ikke også lærerstudenter skulle ha utbytte av et utenlandsopphold.

Også naturvitenskap og teknologi er underrepresentert blant de som reiser utenlands, særlig blant gradsstudentene. Hva kan det skyldes at færre innen disse fagområdene tar en hel grad i utlandet? En mulig forklaring kan være at det er størst internasjonal konkurranse om de beste studieplassene innen naturvitenskap og teknologi. En annen mulig forklaring er at det er sterkere press på gjennomføring og resultater innen disse fagene, og at uten-

Figur 3.5 Faglig fordeling blant studenter med Lånekassestøtte

Kilde: Lånekassen, tall for studieåret 2012/13.

landsstudier kan oppfattes som mindre faglig nyttige enn innenfor kultur-, språk- og samfunnsfag.

Flere utenlandske studenter i Norge

Etter at Sverige fra høsten 2011 innførte studieavgifter for studenter fra land utenfor EU/EØS, har det vært knyttet spenning til hvordan dette vil påvirke tilstrømningen av gradsstudenter til Norge. Norske læresteder rapporterer om flere søknader, og det har vært en betydelig økning av antallet utenlandske statsborgere registrert som student i Norge de siste to årene, fra 15 300 i 2011 til 18 500 i 2013. Det betyr en økning på over tjue prosent i antallet registrerte utenlandske statsborgere på bare to år. Utvekslings- og kvotestudenter står for bare tre prosent av denne økningen (et anslag, fordi høsttallene for 2013 ennå ikke er klare).

Vi ser av figuren at antallet har vært stigende i hele den siste tiårsperioden, men at økningen var spesielt stor fra 2009 til 2010 og de siste to årene. Tallene tyder på at svenskenes innføring av studieavgifter for studenter utenfra EU/EØS har ført til flere søkere i Norge, men at ikke all økningen kan tilskrives endringene i Sverige.

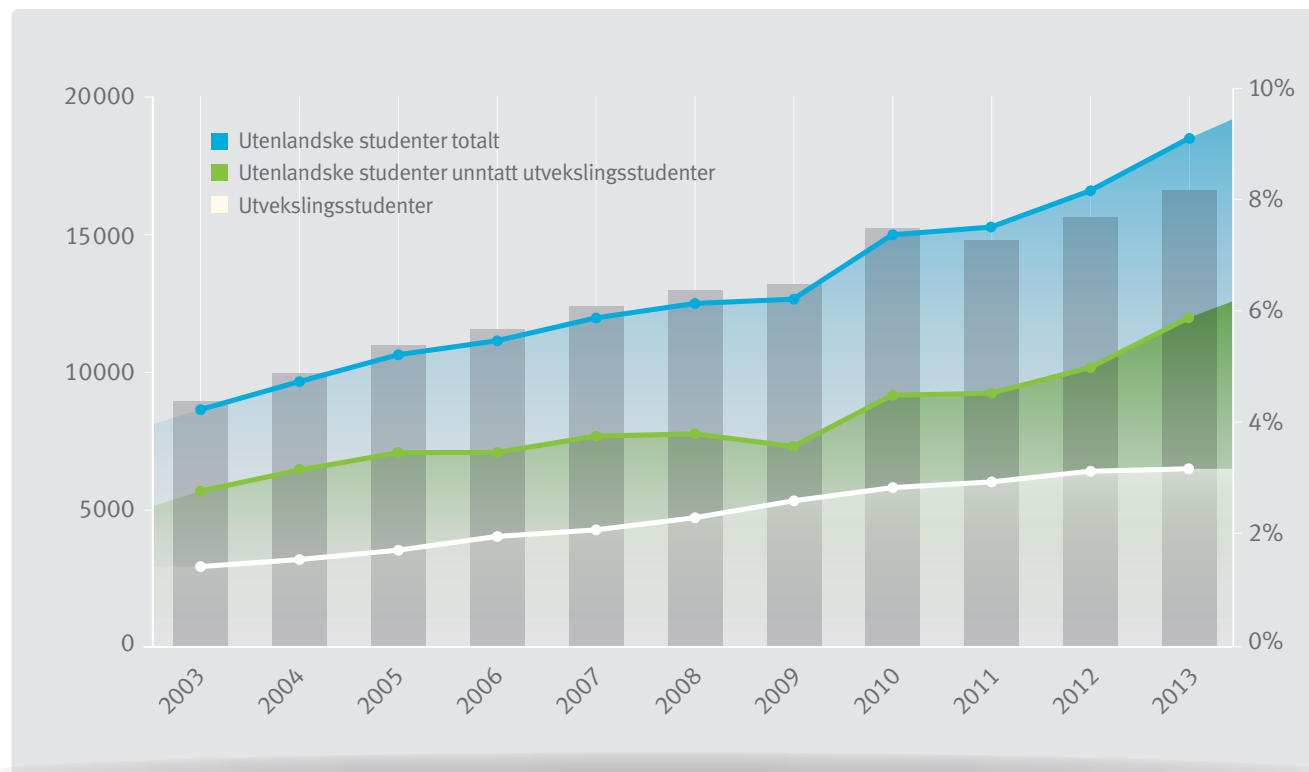
Lånekassen har gode oversikter for utreisende grads- og delstudenter, mens statistikken for innreisende studenter ikke er

like god. Tallene for utenlandske studenter i Norge er hentet fra Database for høyere utdanning (DBH), der det skilles mellom «utenlandske statsborgere» og «utvekslingsstudenter» (som også omfatter kvotestudenter). Ved å trekke utvekslingsstudentene, men ikke kvotestudentene, fra de utenlandske statsborgerne, får vi et anslag for antallet internasjonale gradsstudenter i Norge. Noen av de utenlandske statsborgerne registrert ved norske læresteder kan imidlertid ha kommet hit av andre grunner enn for å studere (for eksempel sammen med utenlandske foreldre, eller for å jobbe). Ikke alle er således internasjonale studenter, i betydningen å ha flyttet på seg for å studere i et annet land.

Bildet kompliseres ytterligere ved at noen av de utenlandske statsborgerne er registrert på undervisningsopplegg som norske læresteder tilbyr i utlandet, og således ikke befinner seg i Norge. Det gjelder blant annet omlag seks hundre russiske og tre hundre kinesiske studenter. De russiske studentene er registrert ved Universitetet i Nordland eller Høgskolen i Finnmark (fra august 2013 del av Norges arktiske universitet i Tromsø) og de kinesiske studentene er registrert ved BI.

Det reelle antallet internasjonale studenter, som har kommet fysisk til Norge for å studere, ligger altså noe lavere enn det figuren viser. Med denne korrigeringen gir denne oversikten et

Figur 3.6 Antall utenlandske studenter i Norge, og andel av alle studentene

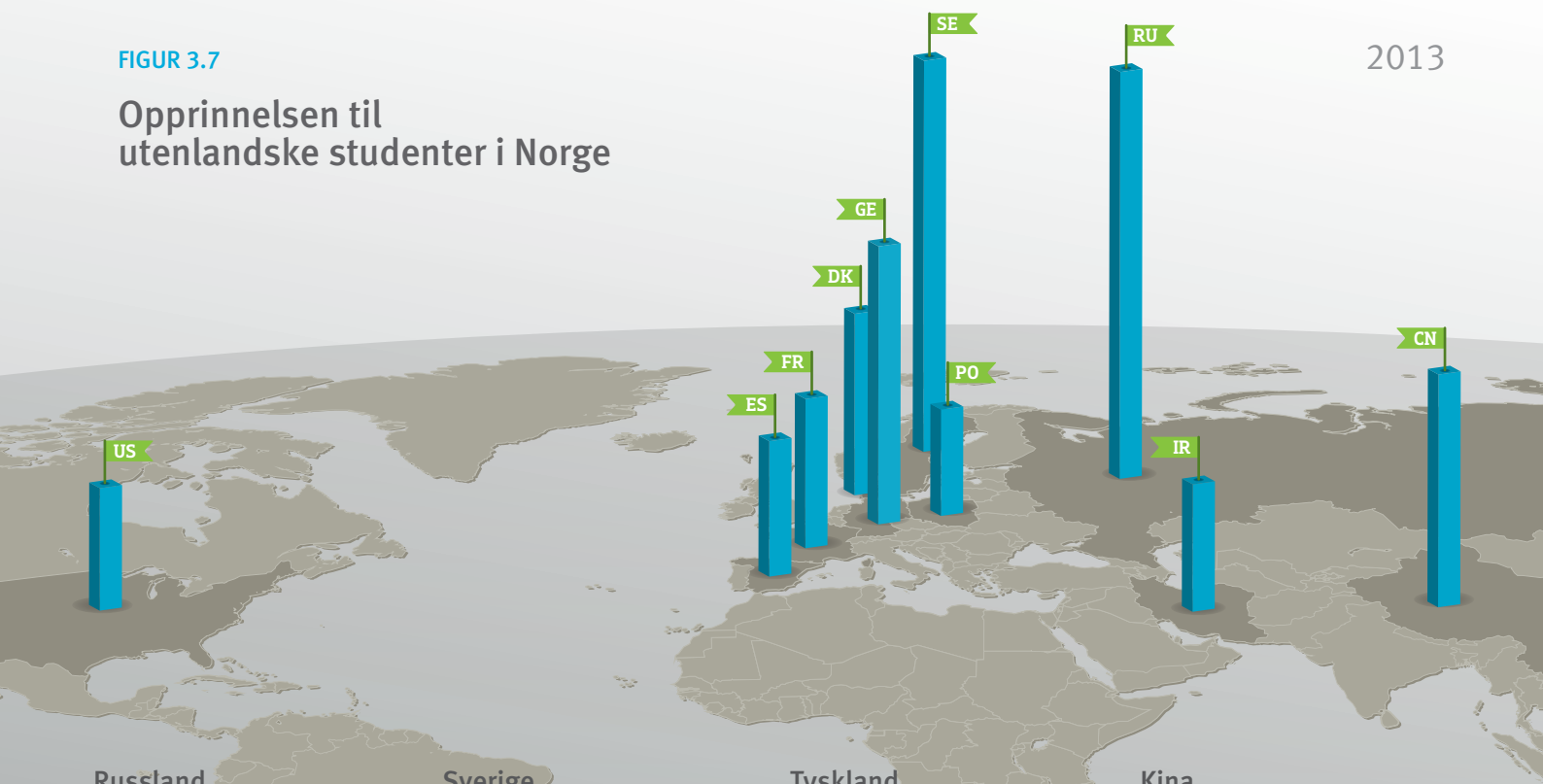

Kilde: DBH, tall for vårsemester (registrerte studenter totalt og utenlandske studenter totalt) og kalenderår (utvekslings- og kvotestudenter).

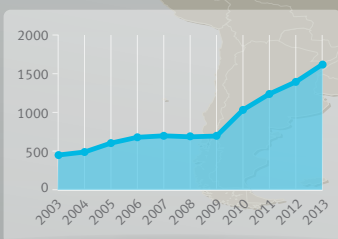
FIGUR 3.7

Opprinnelsen til utenlandske studenter i Norge

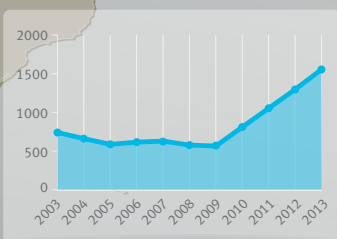
2013

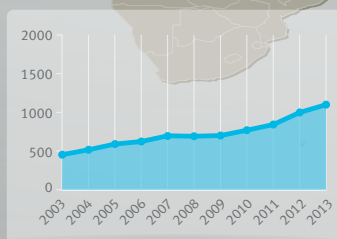
Russland

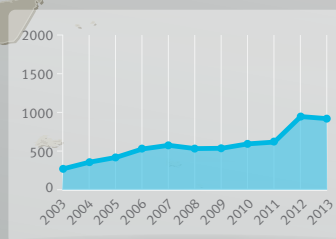
Sverige

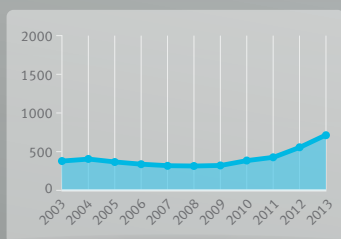
Tyskland

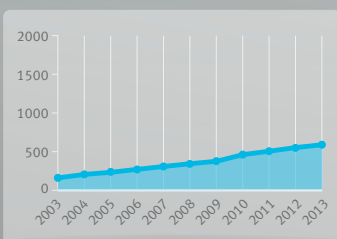
Kina

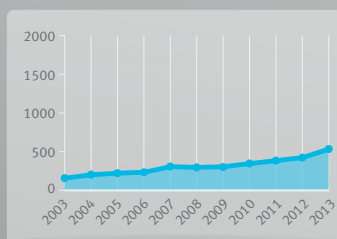
Danmark

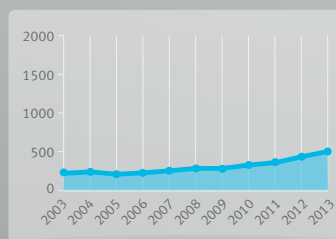
Frankrike

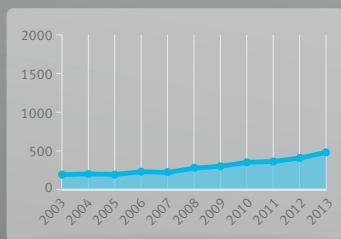
Spania

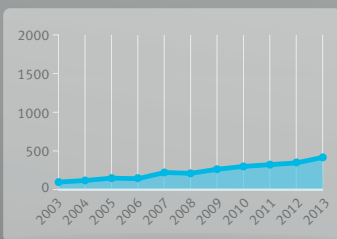
Iran

USA

Polen

Kilde: DBH (alle studenter, vårsemester).

så dekkende bilde av studentmobilitet til Norge som det er statistisk grunnlag for. Tallene forteller oss altså at flere utenlandske statsborgere har blitt tatt opp de siste årene, men ikke noe om antallet søkere til institusjonene. Hvilken effekt innføringen av studieavgifter i våre naboland har for Norge, må derfor undersøkes på annet vis enn gjennom de dataene som ligger i DBH.

Samtidig som det totale antallet studenter ved norske institusjoner har økt de siste ti årene, er andelen studenter med utenlandsk statsborgerskap nesten doblet, fra 4,4 til 8,2 prosent. Det er en utvikling i tråd med norsk politikk for internasjonalisering av høyere utdanning og forskning. Der er det et mål å tiltrekke seg studenter og faglig ansatte fra utlandet, ikke minst for å bidra til et internasjonalt miljø for flertallet (ca. 80 pst) av norske studenter som ikke reiser utenlands som del av studiene. For disse kan det være berikende å møte et studiemiljø som har innslag av utenlandske studenter. En betingelse for at så skal skje, er at de internasjonale studentene integreres i faglige og sosiale opplegg som også omfatter norske studenter.

Flest utenlandske studenter fra Russland, Sverige og Tyskland

Antallet utenlandske studenter i Norge stiger altså, men et annet spørsmål av strategisk interesse for internasjonalisering av høyere utdanning, er hvor de kommer fra. Svaret er at flertallet er europeiske, medregnet både EU/EØS-området og resten av Europa. At de fleste kommer fra Europa gjenspeiler både geografisk nærhet og betydningen av Erasmus for studentmobilitet til Norge. Det kommer også en del asiatiske og afrikanske studenter. Kvoteordningen spiller inn her, spesielt for studentene fra Afrika. Fra Nord-Amerika og Oseania kommer det svært få, med tanke på hvor viktig USA, Canada og Australia er for utreisende norske studenter.

Ser vi på enkeltland, er det flest russiske og svenske studenter. Som vi ser av figur 3.7 har det vært en kraftig økning for disse to landene de siste årene. Tyske og kinesiske studenter følger som tredje og fjerde største gruppe utenlandsstudenter. Vi kommer tilbake til noen av disse tallene senere i rapporten, i kapitlene om Europa, USA og Canada og BRIKS.

Hvilke fag tar de utenlandske studentene i Norge? Som blant norske del- og gradsstudenter i utlandet dominerer økonomi/administrasjon, samfunnsfag og juss. Sammenlignet med de norske studentene i utlandet er det flere av de utenlandske studentene i Norge som studerer teknologi eller naturvitenskap, mens forholdet er omvendt når det gjelder helse- og sosialfag.

Nasjonal balanse for utveksling, men store forskjeller mellom verdensdeler

Mange land ønsker å tiltrekke seg utenlandske gradsstudenter, blant annet for å skape balanse med utreisende studenter, for å internasjonalisere hjemlige campuser og/eller for å generere inntekter fra utenlandsstudentene i form av skolepenger. Med tanke på det å sende ut studenter er det utveksling heller enn gradsstudier som prioriteres i de fleste land. For nasjonale myndigheter er utveksling å foretrekke, blant annet på grunn av mindre sannsynlighet for varig emigrasjon og såkalt hjerneflukt. For institusjonene innebærer utveksling at studentene (og de økonomiske midlene som følger med dem) ikke «forsvinner» til utlandet for mer enn et semester eller to, noe som dessuten oppveies av innkommende utvekslingsstudenter dersom det er balanse.

I EU-systemet har det først og fremst vært jobbet for utvekslingsmobilitet. Et ønsket mål i Erasmusprogrammets 25-årige historie har vært balanse, både mellom deltakende institusjoner og mellom land. Ser vi på den samlede balansen for utvekslingsstudenter i norsk sammenheng, finner vi at det kommer noen flere hit til landet enn det reiser ut. Forskjellen er imidlertid svært liten. Norge har, i motsetning til de fleste andre land i Europa, god balanse i utvekslingen.

Den samlede nasjonale balansen skjuler imidlertid store forskjeller med hensyn til balansen med ulike verdensdeler. Det kommer

betydelig flere utvekslingsstudenter fra Europa til Norge, enn det drar norske studenter motsatt vei. For Asia er det tilnærmet balanse, mens det reiser mange flere norske utvekslingsstudenter til resten av verden, enn det kommer derfra til Norge. Størst er denne ubalansen for Afrika og Oseania, dernest for Nord-Amerika.

Balansen varierer fra lærested til lærested

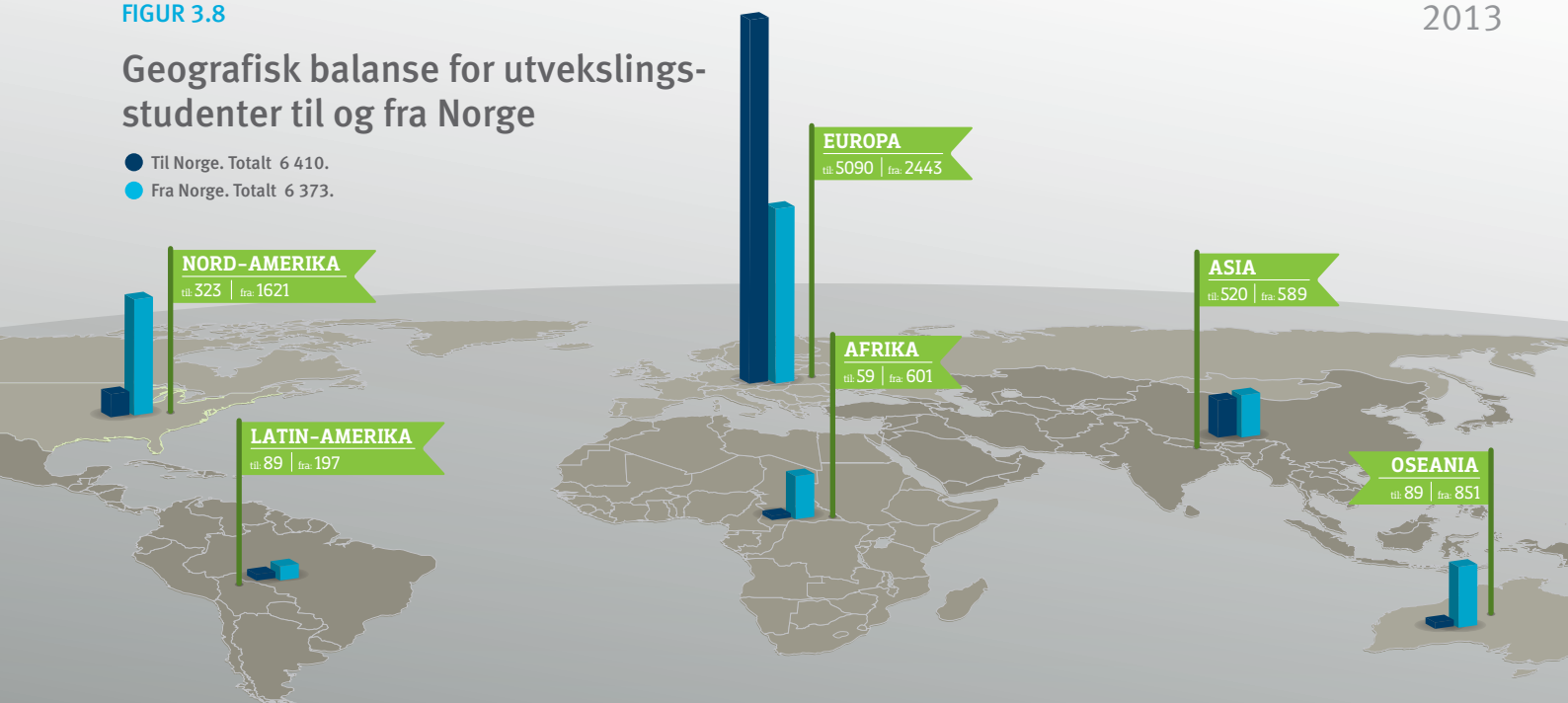
Også for de enkelte lærestedene er det store forskjeller i mobilitetsbalansen. Figur 3.9 viser hvor mange utvekslingsstudenter som kommer til institusjonene, og hvor mange som reiser ut. For Høgskolen i Bergen kommer det for eksempel bare litt mer enn en fjerdedel så mange inn, som det reiser ut. I andre enden av skalaen ligger Høgskolen i Finnmark, dit det kommer nesten sju utenlandske studenter for hver utreisende. Bare et mindretall av lærestedene har tilnærmet balanse i utvekslingen.

Geografisk beliggenhet ser ikke ut til å kunne forklare særlig mye av disse forskjellene, men det virker som om konkurranse mellom læresteder i samme by kan spille en rolle. At høyskolene i Bergen, Sør-Trøndelag og Oslo og Akershus sender ut betydelig flere studenter enn de mottar, skyldes sannsynligvis at innreisende studenter tenderer mot å velge universitetene i de tre byene der disse høyskolene ligger.

FIGUR 3.8

Geografisk balanse for utvekslingsstudenter til og fra Norge

- Til Norge. Totalt 6 410.
- Fra Norge. Totalt 6 373.

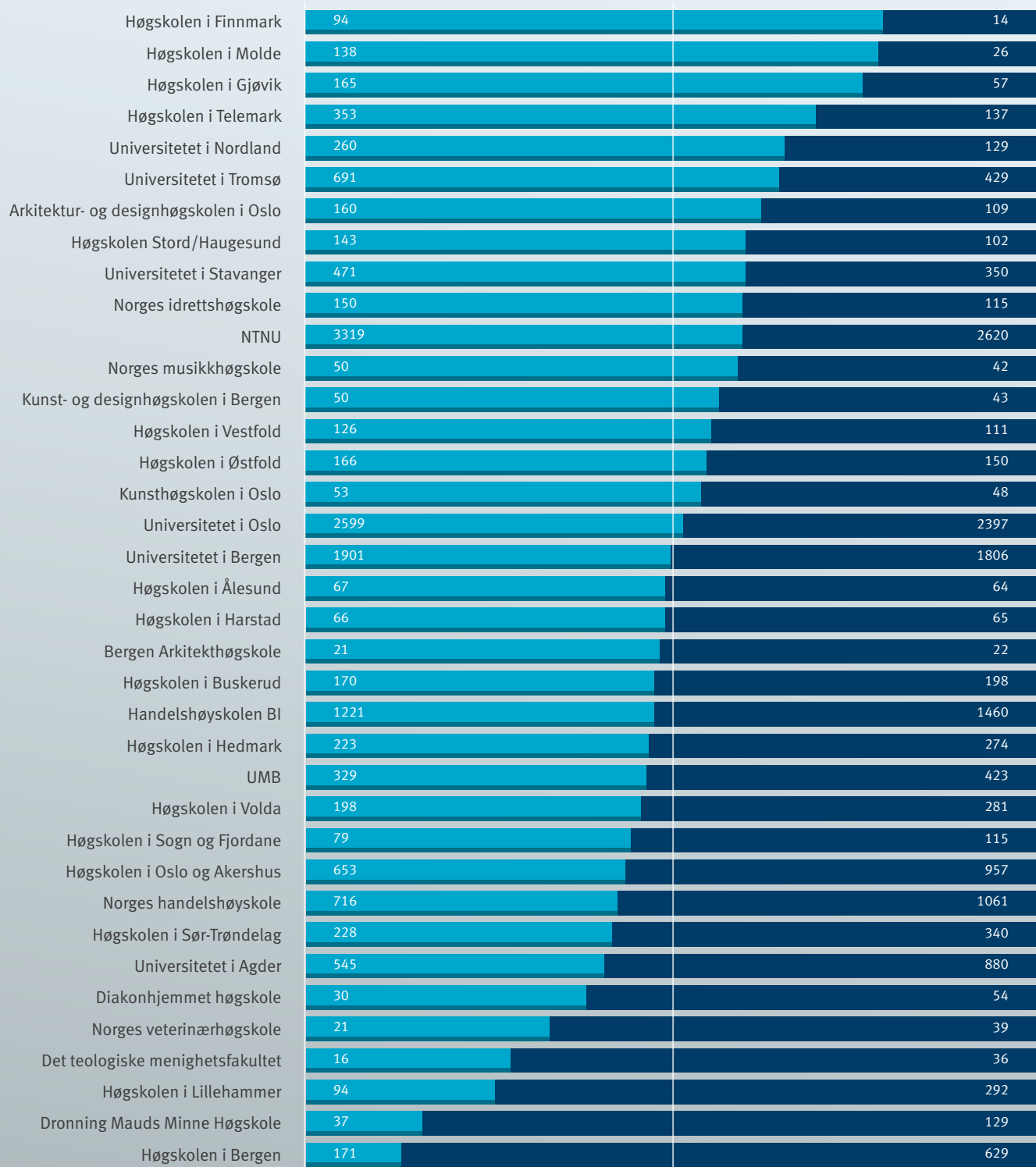

2013

FIGUR 3.9

Mobilitetsbalanse ved norske læresteder, 2011–2013

Inn Ut

like mange inn som ut

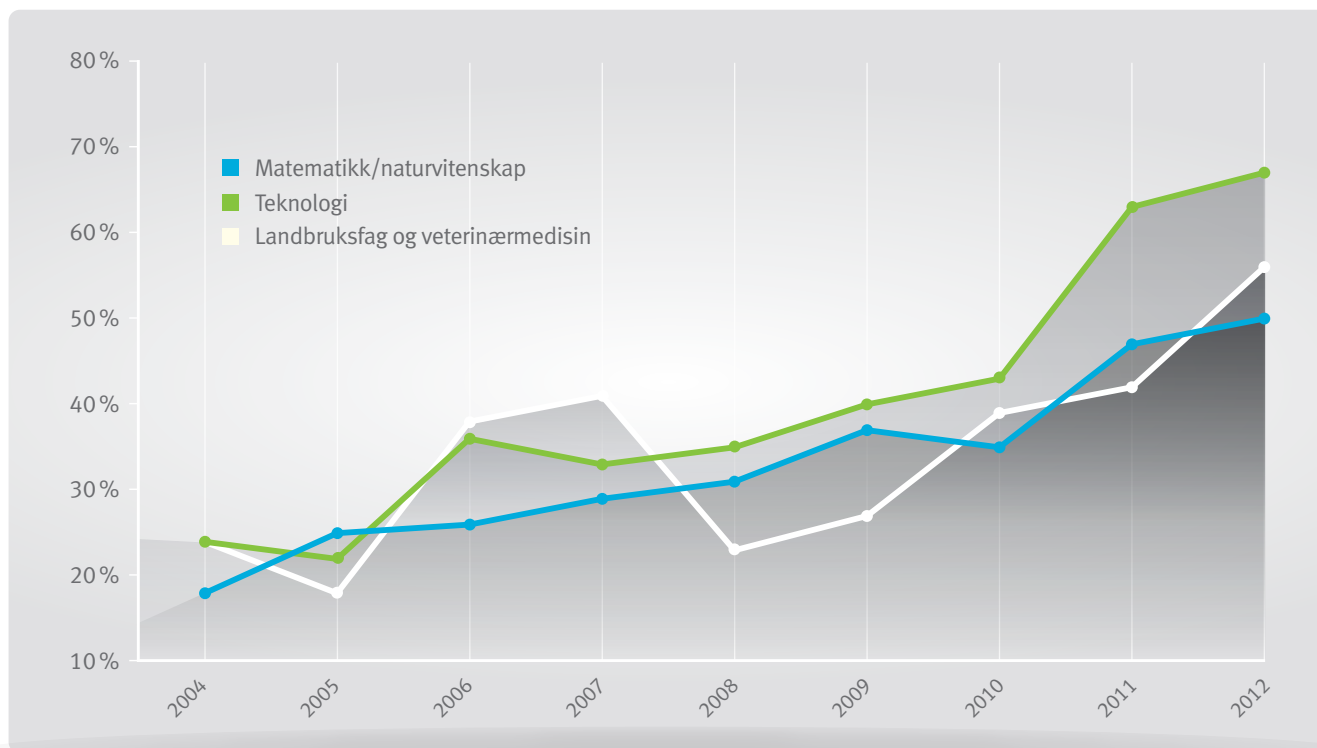
Mobilitet på ph.d.-nivå

Internasjonal mobilitet blant ph.d.-kandidater ved norske institusjoner finnes det ingen statistikk over. Antallet utenlandske statsborgere som disputerer til doktorgraden i Norge er derimot kjent, og tallet vokser. Totalt var i overkant av en tredel av alle som disputerte for doktorgraden i Norge i 2012 utenlandske statsborgere. I flere fagområder utgjør utenlandske statsborgere over

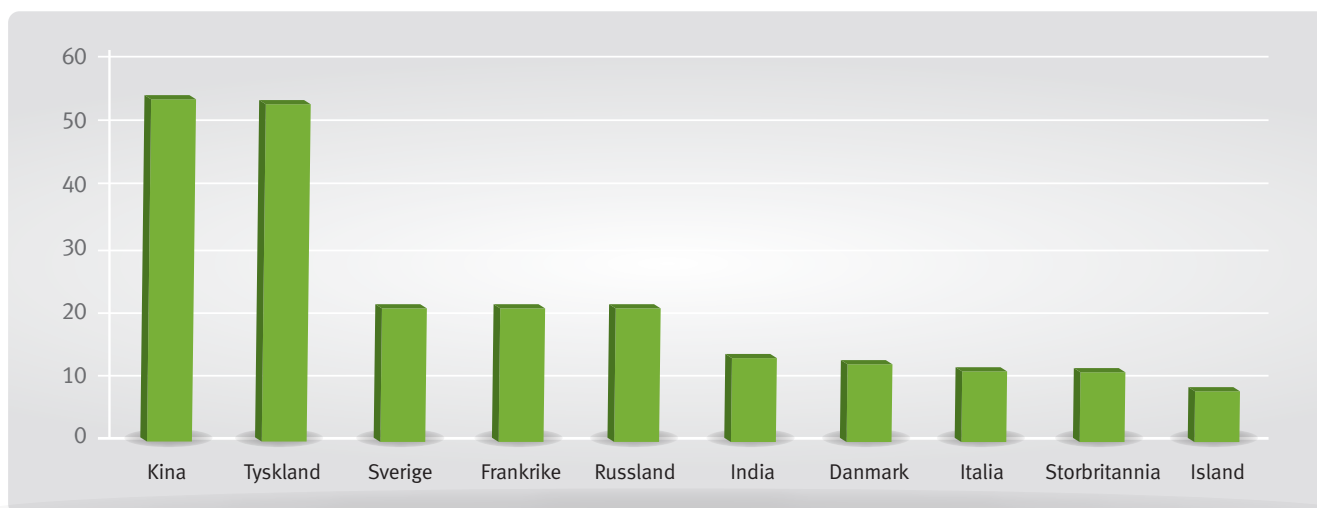
halvparten av alle disputerte kandidater. På fagområdet *teknologi* har andelen økt fra 43 til 67 prosent på kun to år.

Sammen med Tyskland hadde Kina i særklasse det høyeste antallet disputerte kandidater i 2012. Utover dette var de nordiske nabolandene samt andre land i Europa de viktigste senderlandene.

Figur 3.10 Andel utenlandske statsborgere blant disputerte doktorgradskandidater. Utvalgte fag. Prosent.

Figur 3.11 Doktorgrader i Norge 2012, statsborgerskap på disputastidspunktet.

Kilde: NIFU, Doktorgradsregisteret.

4. Europa

Mobiliteten av studenter mellom Norge og Europa er betydelig, men det er ulike mønstre for inn- og utreisende og for del- og gradsstudenter. For utreisende norske gradsstudenter ligger 17 av de 20 viktigste destinasjonene i Europa, mens den tilsvarende andelen for delstudenter bare er 8 av 20. Tilstrømmingen av delstudenter fra Europa til Norge er langt større enn mobiliteten motsatt vei. Med unntak for Russland, som er det landet med flest studenter i Norge, er det delstudentene som dominerer blant de innreisende fra Europa. Hovedbildet er altså at norsk mobilitet til Europa er preget av gradsstudenter, mens de fleste europeerne som kommer andre veien er delstudenter.

Norske gradsstudenter tar SV-fag i vest, medisin i øst

Storbritannia og Danmark tar i mot klart flest norske gradsstudenter; til sammen nesten halvparten av alle. Mange av de i Storbritannia studerer økonomi og administrasjon, samfunnsfag, psykologi eller jus, mens studentene i Danmark fordeler seg mer utover også andre fagområder.

Mange norske gradsstudenter tar medisin eller odontologi i Polen, Ungarn, Slovakia eller Tsjekkia. Disse landene tilbyr fulle engelskspråklige opplegg, og strømmen av norske studenter til disse tilbudene speiler underkapasiteten i norsk helsefaglig utdanning. Om vi holder Storbritannia utenfor, studerer mer enn hver tredje norske gradsstudent i Europa medisin, og nesten to av tre studerer enten medisin eller et annet helse- og sosialfag. Antallet norske medisinstudenter i Europa utgjør om lag tre fjerdedeler av antallet studenter registrert på samme fagområde i Norge.

Mobiliteten til Europa blant norske gradsstudenter innenfor naturvitenskap og teknologi er derimot begrenset. Av gradsstudentene til de to største mottakerlandene Storbritannia og Danmark er 13 prosent registrert på slike fag. Det er betydelig lavere enn gjennomsnittet for alle norske studenter, som er 18 prosent. I andre europeiske land med norske gradsstudenter er andelen registrert innenfor teknologiske og naturvitenskaplige enda lavere.

Norske delstudenter drar ut av Europa

Mens antallet norske gradsstudenter i Europa har vokst med 45 prosent de siste fem årene, har antallet delstudenter som velger Europa bare gått opp 8 prosent – mindre enn økningen i den totale studentmassen i samme periode. Det betyr at mobiliteten av delstudenter fra Norge til Europa har gått ned, både som andel av samlet mobilitet og som andel av den totale studentmassen.

Som for gradsstudentene er det Storbritannia som er det viktigste destinasjonslandet i Europa, mens de fire andre landene på topp fem-listen over populære destinasjoner for delstudenter ligger i en annen verdensdel. I norsk utdanningspolitikk er det et mål å knytte mobilitet og utdanningssamarbeid til forskning og annet faglig samarbeid. Da er det ønskelig at studentenes mobilitet

gjenspeiler lærestedenes faglige forbindelser. Europa er en viktig samarbeidsarena for norske fagmiljø når det gjelder forskning, og det er derfor uheldig dersom antallet delstudenter til Europa fortsetter å synke i relativt omfang.

Når det gjelder den faglige fordelingen blant delstudentene i Europa, er det bare mindre forskjeller mellom landene. «Økonomi, administrasjon samfunnsfag og jus» er største fagområde. Danmark skiller seg noe ut ved at helsefag er størst. Andelen innenfor «naturvitenskap og teknologi» varierte pr. studieåret 2012/13 fra 8 prosent i Italia til 23 prosent i Tyskland.

Mange europeiske delstudenter til Norge

I forrige kapittel så vi hvordan mobiliteten av delstudenter samlet sett er balansert for Norges del, men at mønsteret mellom Norge og det øvrige Europa preges av ubalanse: Det kommer dobbelt så mange europeiske delstudenter til Norge, enn det drar andre veien.

I mange europeiske land er Erasmus det dominerende virkemiddelet for mobilitet av delstudenter. For Norges del er bare en mindre del av mobiliteten knyttet til Erasmus, og alternative støtteordninger muliggjør et annet mobilitetsmønster enn i mange andre land. Bare én av fire utreisende norske delstudenter dro i 2012 gjennom Erasmusprogrammet. Samtidig var det hele to av tre utenlandske delstudenter i Norge som kom gjennom Erasmus. Vi ser av figur 4.1 at dette asymmetriske mønsteret har utviklet og styrket seg siden årtusenskiftet, da det var like mange inn- og utreisende delstudenter gjennom Erasmus. På 1990-tallet dro det til og med flere norske ut, enn det kom europeiske inn.

Ubalanse mellom Norge og land i Europa

Ingen av de største europeiske sender- og mottakerlandene av delstudenter har balanse i utvekslingen med Norge. Samlet sett er forholdet to europeiske delstudenter til Norge for hver norske delstudent i Europa, men her er det store forskjeller mellom enkeltland. For noen er overvekten av innreisende til Norge enda større, mens for andre er imidlertid forholdet motsatt: Det reiser flere norske dit, enn det kommer derfra til Norge.

De tre landene hvorfra det i 2012 kom flest delstudenter til Norge, **Tyskland, Frankrike og Spania**, er også tre av de landene med størst ubalanse i utvekslingen: tre til fire ganger så mange kommer til Norge fra disse landene, enn det drar norske delstudenter andre veien. Godt over halvparten av de tyske delstudentene i Norge er registrert ved (i synkende antall) NTNU, UiB eller UiO. Faglig sett sprer de seg nokså jevnt utover, unntatt ved NTNU, der de fleste rimeligvis studerer teknologiske og naturvitenskapelige fag. Det er også disse tre største norske universitetene, samt NHH og BI, som sender ut det store flertallet (nesten 80 pst) av alle norske delstudenter til Tyskland. Blant de franske delstudentene

er også NTNU mest populært, etterfulgt av UiO. Blant de norske delstudentene som drar til Frankrike er det imidlertid flest fra BI, etterfulgt av UiO og UiB.

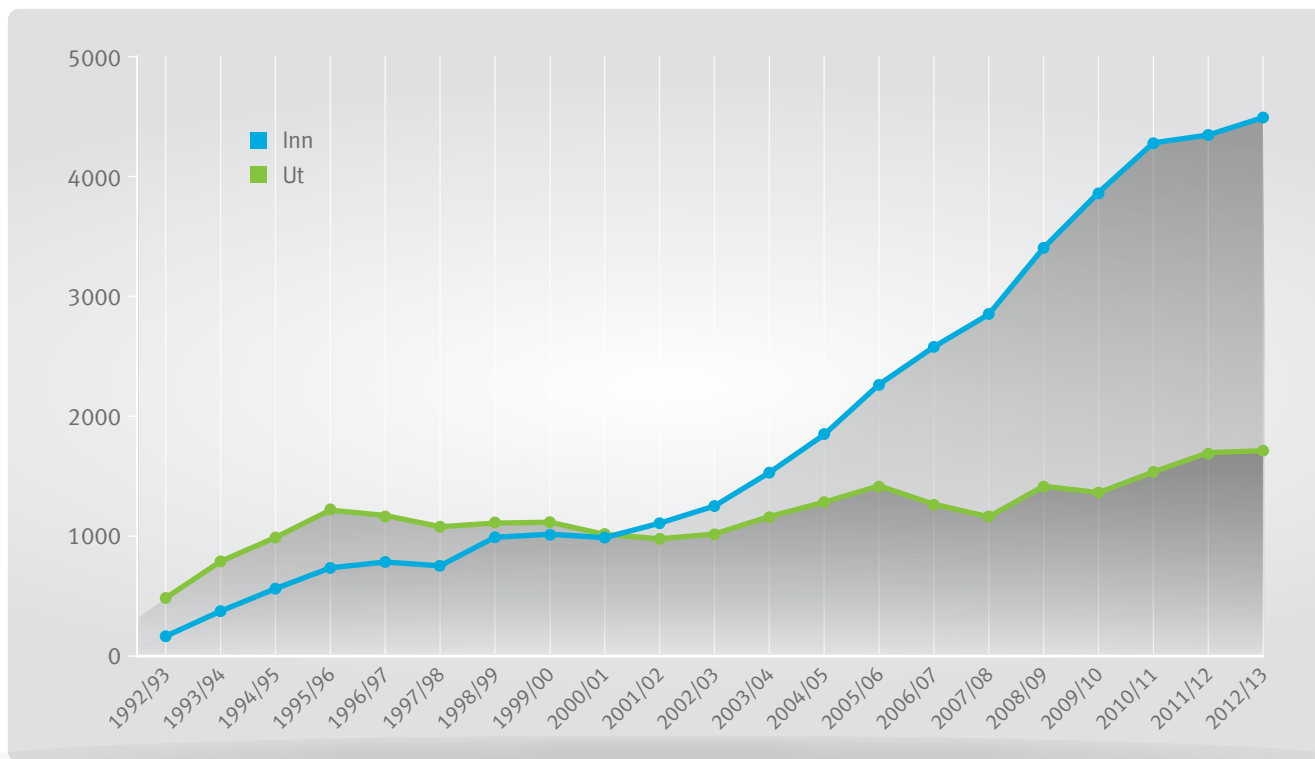
Som nevnt tidligere, reiser det en hel del norske gradsstudenter til **Polen og Tsjekkia**, de fleste av dem for å studere medisin eller odontologi. Få norske delstudenter velger imidlertid å dra til disse to landene, og det er en kraftig ubalanse andre veien. De flest polske delstudentene i Norge er registrert ved ett av universitetene (unntatt UMB og UiN). Litt av det samme mønsteret ser vi for de tsjekkiske studentene, men her er høyskolene i Telemark og Volda også høyt oppe på lista.

Situasjonen er helt annerledes for **Storbritannia**, som er et stort netto mottakerland av delstudenter fra Norge, som de også er for gradsstudenter. Det reiser flest norske delstudenter til Storbritannia fra UiB, og dernest fra UiO og NTNU. Fra Bergen reiser det flest jus-studenter, mens UiO og NTNU sender flest HF-studenter. Når det gjelder de britiske delstudentene i Norge, er drøyt halvparten av dem registrerte ved universitetene i Oslo, Tromsø eller Bergen. De britiske studentene ved UiO og UiB er spredt

utover flere fagområder, mens flertallet ved UiT er tilknyttet en felles Erasmus Mundus mastergrad ved Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning. Det er – underlig nok – praktisk talt ingen britiske delstudenter ved NTNU.

Når det gjelder våre nordiske naboland, så ser vi av figuren at det for **Danmark og Sverige** er noenlunde balanse, dog med en del flere utreisende norske enn innkommende svensker og (særlig) dansker. For Finlands del er det sterk ubalanse, med mer enn tre ganger så mange finske delstudenter i Norge, som motsatt. Med Island har vi perfekt balanse, med 21 studenter hver vei. Videre så fordeler de nordiske studentene i Norge seg mye jevnere ut over lærestedene, enn de som kommer fra lengre sør i Europa. Det samme gjelder for de norske delstudentene i de andre nordiske landene. Nordplus-ordningen spiller en betydelig rolle i den mellomnordiske mobiliteten av delstudenter, men er viktigere for innreisende studenter enn for de norske som reiser ut. Vi ser altså den samme tendensen (om enn noe svakere) som for Erasmusutvekslingen, med at mobilitetsordninger er viktigere for innkommende delstudenter enn for de utreisende norske.

Figur 4.1 Studenter til og fra Norge gjennom Erasmusprogrammet

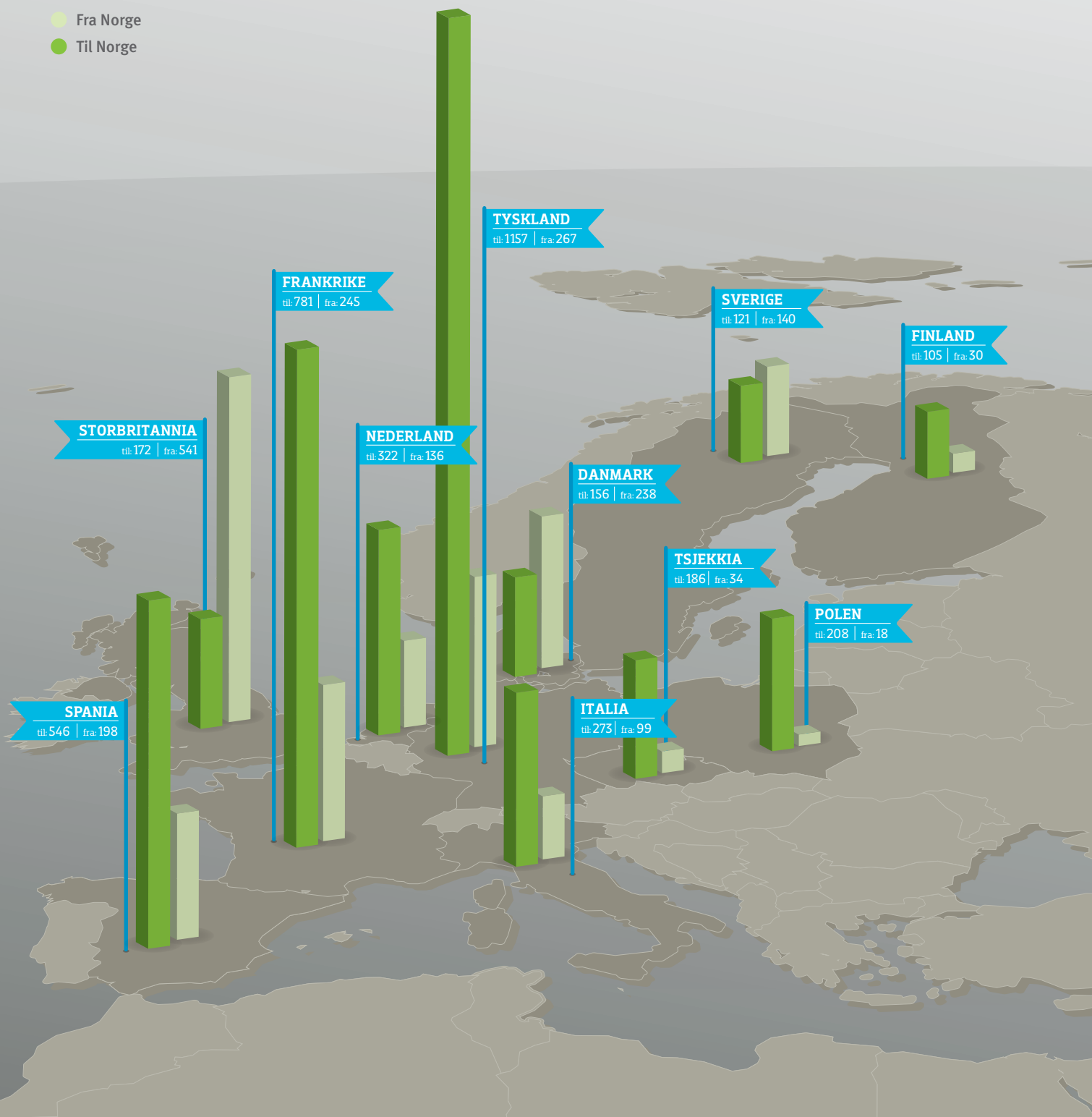
Kilde: SIU. Inn-tallet for 2012/13 er anslått, ut fra økningen i DBH-tallene fra 2011/12 til 2012/13 (146 studenter).

FIGUR 4.2

2012

Balanse i delstudenter mellom Norge og enkelte europeiske land

■ Fra Norge
■ Til Norge

Kilde: DBH. Alle institusjonstyper og avtaler unntatt kvoteprogrammet.

FIGUR 5.1

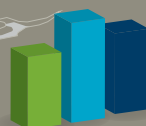
2012/13

Studenter mellom Norge og USA/Canada

- Gradsstudenter
- Delstudenter
- Til Norge

CANADA ●140 | ●204

Fra Canada til Norge: 174

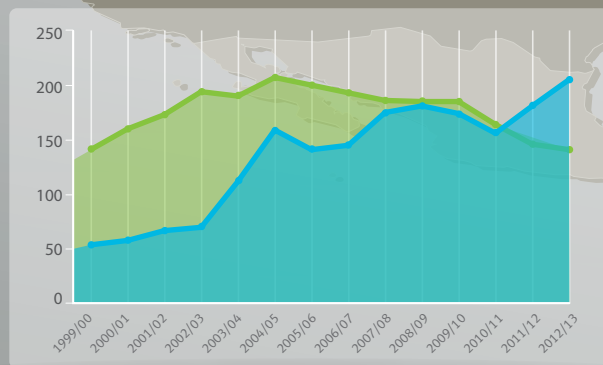

USA ●1650 | ●1523

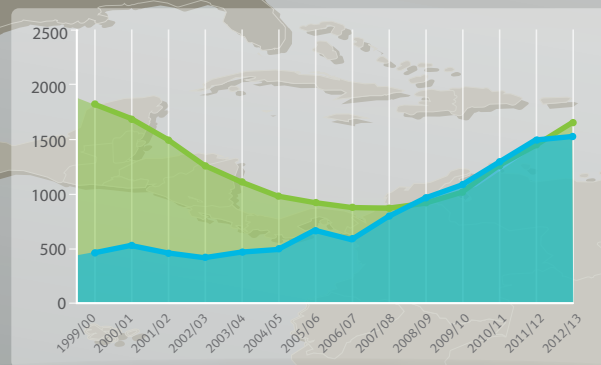
Fra USA til Norge: 484

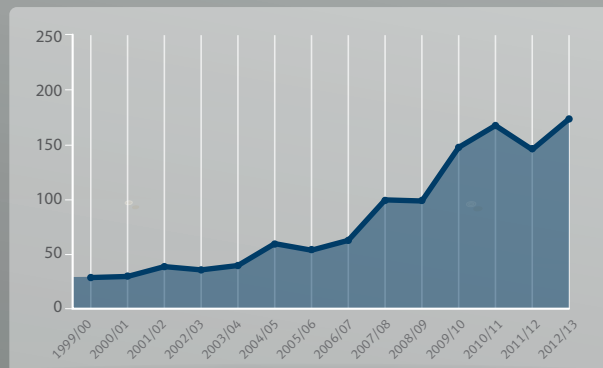
Studenter fra Norge til Canada

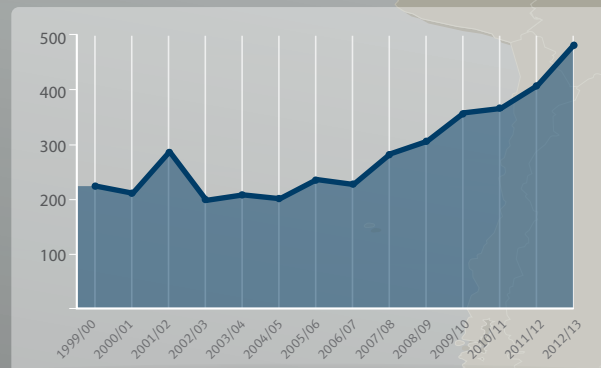
Studenter fra Norge til USA

Studenter fra Canada i Norge *

Studenter fra USA i Norge *

* DBH, vår (begynner med 2000)

5. USA og Canada

Viktige elementer i Norges strategi for høyere utdanningssamarbeid med Nord-Amerika for perioden 2012-2015 er institusjonelle partnerskap, kobling mellom forskning og utdanning og student- og ansattmobilitet. For studentmobilitet gir strategien spesifikke mål om en økning innen 2015 til 3400 og 650 norske studenter til henholdsvis USA og Canada. For innreisende studenter fra de to landene er måltallene henholdsvis 450 og 250. Disse asymmetriske målene for inn- og utmobilitet gjenspeiler den faktiske situasjonen; det reiser mange flere norske studenter til USA og Canada, enn andre veien.

Studentmobiliteten til og fra USA fortsetter å øke

Som vi så i kapittel 2 og 3, er USA det landet flest norske utvekslingselever og delstudenter drar til, og det tredje mest populære blant gradsstudentene. Med den økningen som har vært de siste årene, både i antallet norske grads- og delstudenter i USA og antallet studenter fra USA i Norge, er 2015-målene i strategien for høyere utdanningssamarbeid med Nord-Amerika absolutt innen rekkevidde.

Per i dag er det omtrent like mange norske grads- som delstudenter i USA. Ved årtusenskiftet var det mange flere gradsstudenter, men antallet sank til under det halve før det igjen begynte å øke, fra studieåret 2007/08. Antallet norske delstudenter til USA lå mer stabilt på begynnelsen av 2000-tallet, men har de siste årene steget nokså jevnt med gradsstudentene.

Siden midten av 2000-tallet har antallet studenter fra USA som er registrert ved et norsk lærested, doblet seg, til nesten 500. Drøyt 200 av disse er ifølge DBH utvekslingsstudenter. Det er de større norske lærestedene som tiltrekker seg flest amerikanske studenter; hele 40 prosent av utvekslingsstudentene fra USA er for eksempel registrert ved Universitetet i Oslo.

Flere delstudenter men færre gradsstudenter til Canada

Antallet norske delstudenter til Canada har økt betraktelig, om enn noe ujevnt, siden årtusenskiftet. Mens det da var tre ganger så mange gradsstudenter som delstudenter, er det nå flest delstudenter. Nedgangen i antall gradsstudenter siden toppåret 2004/05 oppveier mye av økningen for delstudenter, slik at det samlet sett ikke har vært særlige endringer de siste ti årene. Det vil kreve forsterket innsats og nye tiltak for å nå målsettingen om 650 norske studenter i Canada innen 2015.

Utviklingen i antallet kanadiske studenter i Norge er imidlertid mer likt den for studenter fra USA: En kraftig økning siden midten av 2000-tallet. Til tross for en liten nedgang fra 2011 til 2012, er antallet nå høyere enn noensinne. Målsettingen om 250 studenter innen 2015 er innen rekkevidde, dersom siste års trend fortsetter.

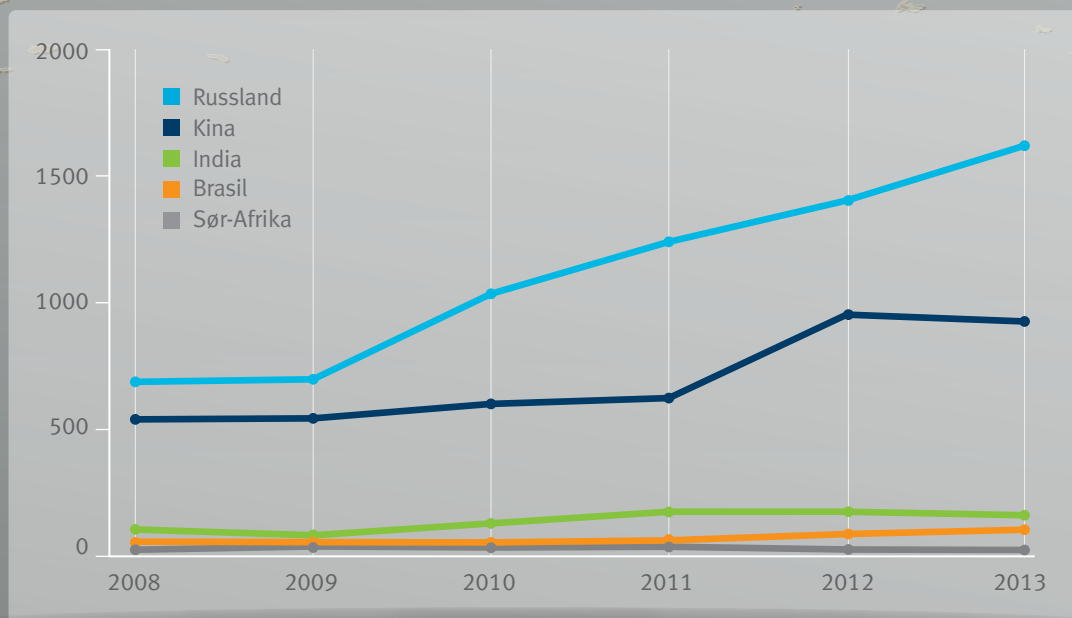
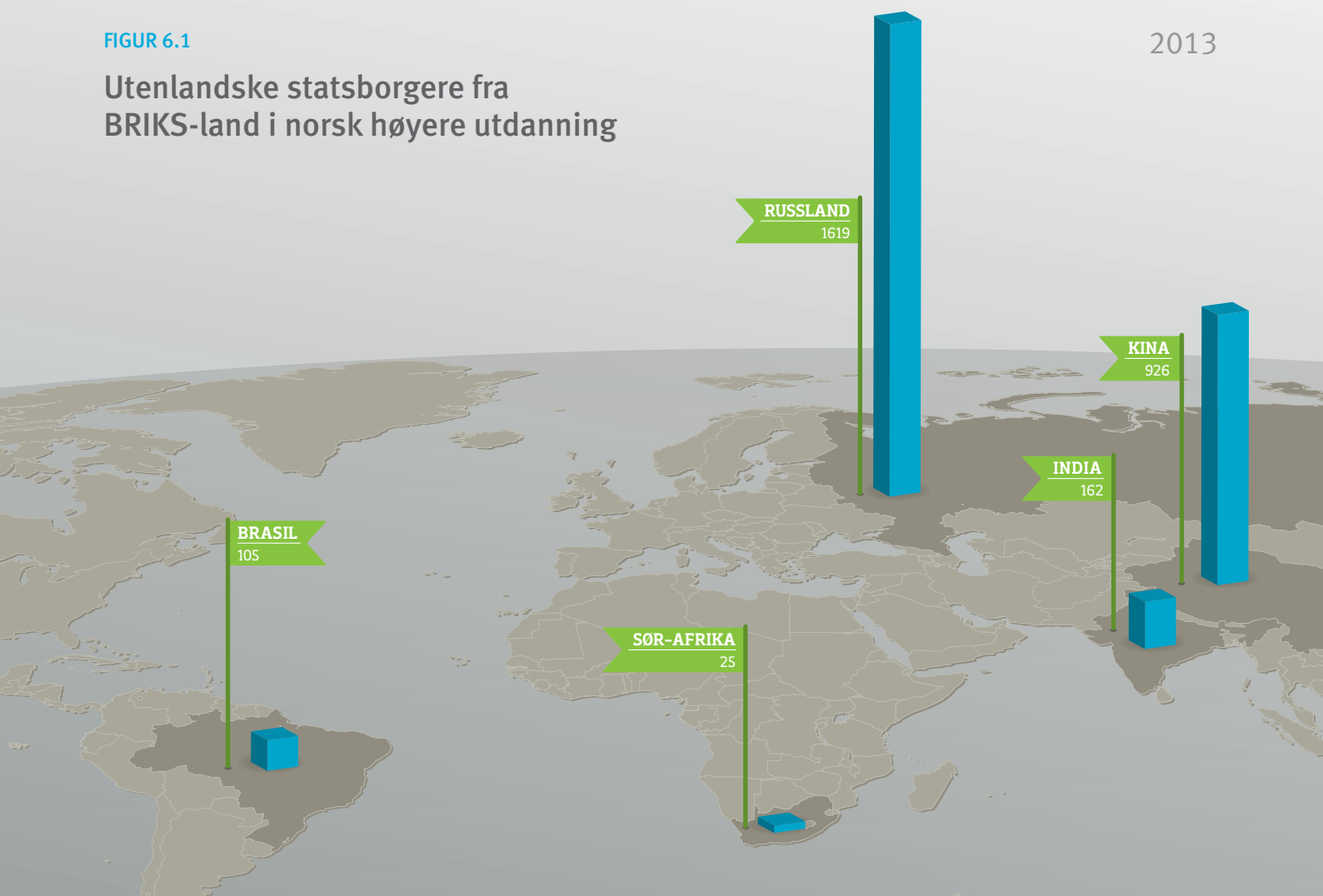
En balanse i mobiliteten mellom Norge og Canada eller USA er ikke realistisk, noe som også gjenspeiler seg i 2015-målene nedsett i Nord-Amerikastrategien. Både USA og Canada har generelt lav andel utreisende studenter, og Norge kommer langt ned på listen over destinasjoner. I tillegg opererer mange læresteder i Nord-Amerika med en annen modell for internasjonalisering av utdanning enn de norske. USA, men også Canada i noen grad, arrangerer ofte egne opplegg, der de reiser som gruppe på et kortere utenlandsopphold (gjørne én til tre uker i vinter- eller sommerferie). I mange tilfeller har de også med egne lærekrefter som underviser studentene.

Det er ingen grunn til å tro at en eventuell norsk innføring av skolepenger for studenter utenfra EU/EØS vil virke positivt inn på mobilitetsbalansen med disse to samarbeidslandene. For delstudentene som kommer gjennom utvekslingsavtaler vil det neppe ha noen effekt, fordi slike normalt sett vil være unntatt studieavgifter som del av avtalene. Innføring av skolepenger kan imidlertid føre til en nedgang i antallet øvrige studenter fra Canada og USA, med mindre det opprettes tilstrekkelig med stipendordninger for å kompensere for de økte kostnadene ved å studere i Norge.

FIGUR 6.1

Utenlandske statsborgere fra BRIKS-land i norsk høyere utdanning

2013

Kilde: DBH, vårsemester.

6. BRIKS-landene

Norske myndigheter prioriterer Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika i internasjonalt kunnskapssamarbeid. Mobilitetsmønstret mellom Norge og BRIKS-landene reflekterer både hvor ulike landene er seg i mellom og store forskjeller i Norges relasjoner til landene.

Flest russiske og kinesiske gradsstudenter

De siste årenes vekst i antall studenter med russisk statsborgerskap i norsk høyere utdanning har fortsatt også inn i 2013. Som omtalt i kapittel 3, er noen hundre av russerne fjerntstudenter som ikke oppholder seg i Norge. Også fram til våren 2013 har mye av økningen kommet innenfor disse fjerntilbudene ved Universitetet i Nordland og Høgskolen i Finnmark. I alt utgjør disse studentene trolig om lag en tredel av alle russiske studenter registrert i Norge. Det har også blitt flere russiske studenter ved andre læresteder.

Blant BRIKS-landene er Kina det andre store senderlandet av studenter til Norge. Tallet på studenter med kinesisk statsborgerskap i Norge har ligget nokså stabilt de siste fem årene. Den økningen vi ser i statistikken for årene 2010-2012 reflekterer primært etableringen av BI sitt studietilbud i samarbeid med Fudan-universitetet. For 2013 er det en svak nedgang i tallet på registrerte kinesiske studenter ved norske institusjoner.

En svak nedgang er det også i tallet på studenter fra India, mens Brasil, som hadde et lavt utgangspunkt, viser en betydelig vekst. Det er naturlig å se dette i sammenheng med arbeidet for å styrke utdanningssamarbeidet med Brasil, som samarbeidsprosjekter og norsk deltakelse i stipendprogrammet Science without Borders (SWB). Veksten vil fortsette som følge av SWB, hvor det i 2013 har vært mange søkere til stipendplasser i Norge.

For Sør-Afrikas del er tallet på studenter i Norge lavt. Dette er bemerkelsesverdig med tanke på Norges historiske samarbeidsrelasjoner til landet og det at Sør-Afrika omfattes av Kvoteordningen. På nasjonalt nivå legges det ikke til rette for omfattende utmobilitet. Sør-Afrika er langt mer opptatt av selv å tiltrekke seg studenter, fremfor alt fra andre afrikanske land. Dette alene kan likevel neppe forklare det lave antallet sør-afrikanske studenter i

Norge. Den pågående evalueringen av Kvoteordningen vil kanskje kaste lys over hvorfor så få studenter fra Sør-Afrika kommer til Norge gjennom denne ordningen.

Når det gjelder mobilitet på ph.d.-nivå er det fremfor alt Kina som sender mange kandidater til norske institusjoner. Sammen med Tyskland er Kina det største senderlandet på dette utdanningsnivået. Også Russland og India er betydelig senderland.

Ubalansert utveksling

På en annen måte enn gradsmobilitet kan utveksling og mobilitet av delstudenter i en viss grad leses som uttrykk for samarbeidsrelasjoner. I et slikt perspektiv reflekterer mobilitetstallene samarbeid med Russland og Kina, hvor det det vært mobilitet av noe omfang til og fra Norge over tid. Blant BRIKS-landene er det Sør-Afrika som mottar det største antallet norske delstudenter. Her går imidlertid trafikken kun én vei, det kommer knapt noen delstudenter den andre veien.

Også til India er det enveistrafikk av delstudenter. Den som ser nøye på mobilitetsstatistikken, vil oppdage at det er store forskjeller mellom tallene som finnes i Statens lånekasse og Databasen før høyere utdanning (DBH) når det gjelder norske delstudenter til noen av BRIKS-landene, og særlig India. En av grunnene til dette er at mye av mobiliteten er knyttet til helsefaglig og sosialt arbeid der hvor den norske institusjonens motpart ofte er en organisasjon eller annen type institusjon som faller utenfor ved registreringen i DBH.

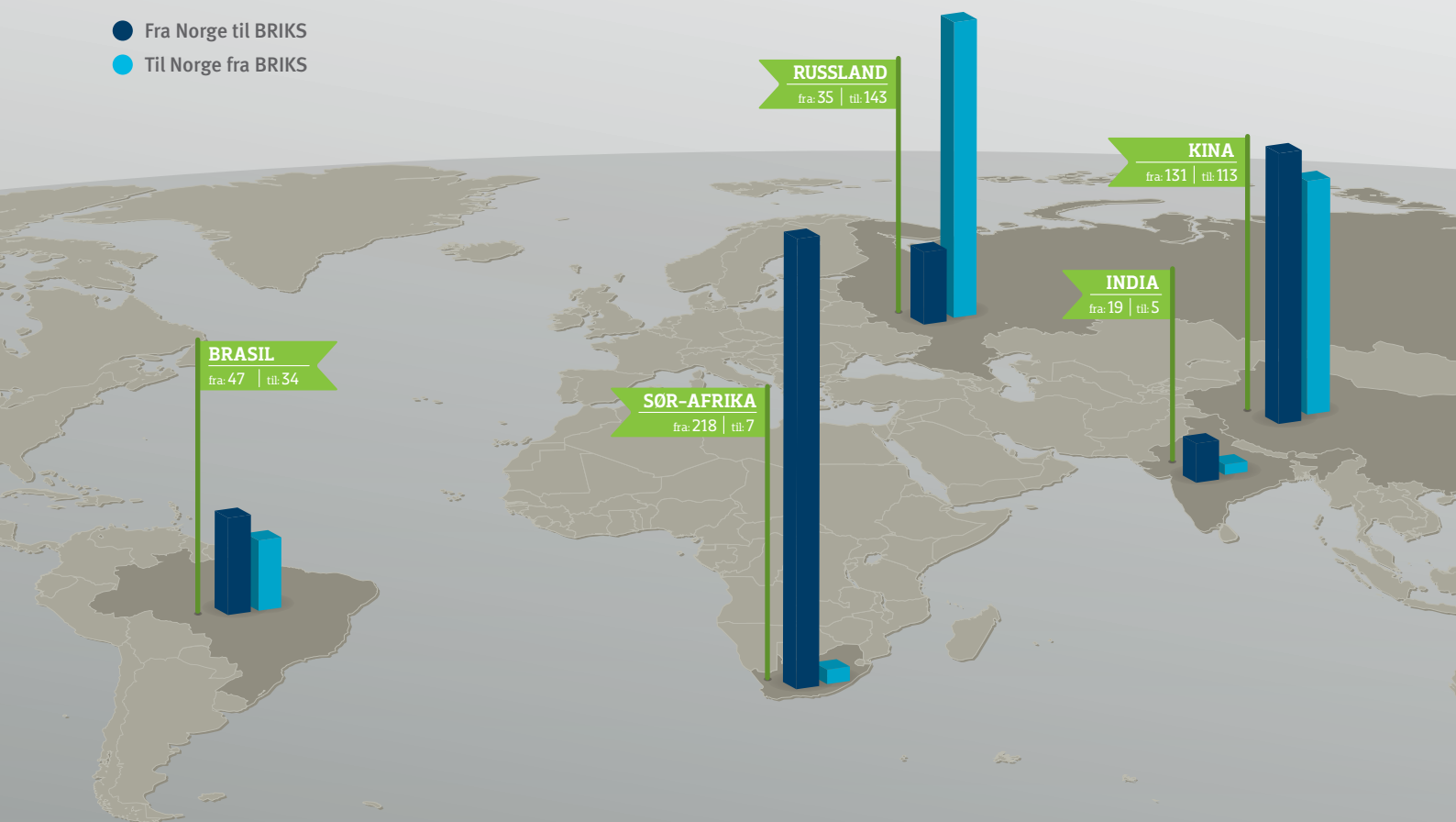
Tallene for Brasil er mer balanserte. Selv om tallene fortsatt er lave, kan veksten i utvekslingsmobilitet de seneste årene være et uttrykk for at relasjonene til Brasil er i ferd med å styrkes. Med unntak for Brasil og veksten i utreisende delstudenter til Sør-Afrika har det vært en viss nedgang i utveksling mellom Norge og BRIKS-landene i 2012. Det er for tidlig å si om dette er en varlig trend eller om en tilfeldig variasjon.

FIGUR 6.2

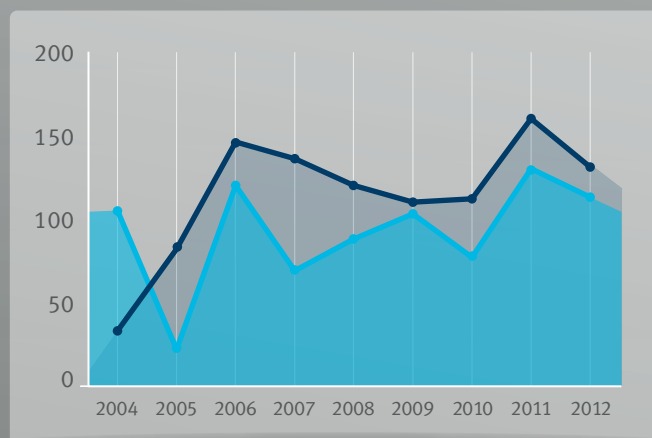
2012

Utvekslingsstudenter inn og ut, BRIKS-land

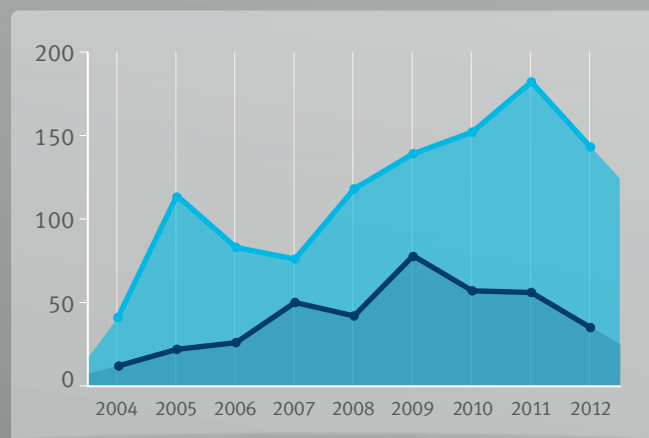
- Fra Norge til BRIKS
- Til Norge fra BRIKS

Utvekslingsmobilitet mellom Kina og Norge

Utvekslingsmobilitet mellom Russland og Norge

7. Studieavgifter for tredjeland: Europeisering av høyere utdanning?

Høsten 2013 varslet den nye regjeringen at den ønsker å innføre studieavgifter for borgere utenfra EU/EØS/Sveits. Regjeringen viser til at naboland som Sverige og Danmark har innført dette allerede, og at Finland har etablert en prøveordning for studieavgifter på visse områder. Med dette som utgangspunkt ser vi nærmere på hva som kjennetegner Norge som reisemål for internasjonale studenter, sammenliknet med de tre andre nordiske landene.

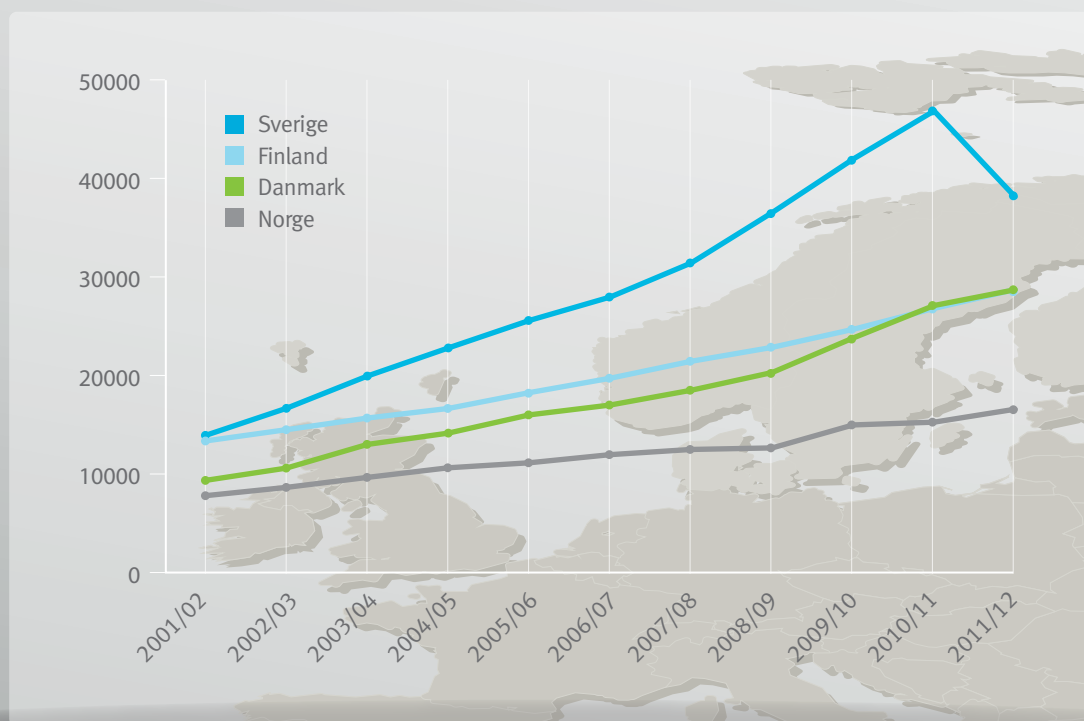
Flere internasjonale studenter i nordiske land

Det har blitt flere internasjonale studenter i nordiske land siden årtusenskiftet. Per 2001/02 utgjorde de i underkant av fem prosent av den samlede studentmassen i hvert av landene. Ti år etter var andelen grovt regnet noe mer enn fordoblet. Andelen er høyest i Danmark (11 prosent) og Finland (10 prosent), og noe lavere i Sverige og Norge (begge 8 prosent). Figur 7.1 viser hvordan antallet utenlandske studenter (både grads- og delstudenter) har utviklet seg i denne perioden.

Sverige skiller seg ut med en særlig sterk vekst, inntil innføringen av studieavgifter i 2011, som førte til et kraftig fall i tallet på utenlandsstudenter. Danmark har hatt den sterkeste veksten i perioden. Innføringen av studieavgifter for tredjeland fikk ikke samme negative effekt på den inngående mobiliteten som i Sverige. Finland og Norge har hatt en nokså lik vekst i tallet på utenlandske studenter. Norge har lavest inn-mobilitet av de fire landene, både i absolutte tall og som andel av studentmassen.

Det bratte fallet i antallet utenlandsstudenter i Sverige etter innføringen av studieavgifter høsten 2011 er den meste iøynefallende endringen i den inngående mobiliteten til de fire største nordiske landene etter årtusenskiftet (se figur 7.1). Når veksten i inngående mobilitet til Finland har holdt seg stabil også de siste årene, må dette ses i sammenheng med at i løpet av prøveperioden har bare et ubetydelig antall studenter blitt avkrevd studieavgifter.

FIGUR 7.1 Internasjonale studenter i nordiske land

Færre gradsstudenter til Sverige etter 2011

I alle de fire landene er det flest som tar en grad blant de internasjonale studentene. Sverige skiller seg litt ut fra dette mønsteret, med lavere andel gradsstudenter. Før innføringen av studieavgifter hadde også Sverige en tilsvarende profil som de andre tre landene, men det store bortfallet av nye gradsstudenter fra 2011 gjør at delstudentene relativt sett utgjør en større gruppe enn før.

Den umiddelbare virkningen av studieavgifter på tilstrømmingen av gradsstudenter er klar. Etter at Sverige innførte studieavgifter i 2011 gikk tallet på nyregistrerte gradsstudenter fra andre enn EU/EØS-landene ned med om lag 80 prosent. Utvekslingsstudenter omfattes ikke av studieavgifter, så innføringen burde ikke ha noen direkte innvirkning på slik mobilitet. Kanskje kunne det i stedet tenkes at institusjonene søker økt utveksling med aktuelle land som et kompensatorisk tiltak? Svensk mobilitetsstatistikk tyder imidlertid ikke på dette. To år etter innføringen av studieavgifter ses en svak nedgang også i utvekslingsmobiliteten fra land utenfor EU/EØS. Det kan ikke slås fast at også denne nedgangen skyldes studieavgiftene, men det er første gang Sverige opplever

nedgang i denne type mobilitet med land utenfor EU/EØS siden årtusenskiftet.

Studieavgifter slo ulikt ut i Danmark og Sverige

Innføringen av studieavgifter hadde ulike konsekvenser i Danmark og Sverige. For Sveriges del førte det til et bratt fall i tallet på utenlandske studenter også gjennom 2006, året da studieavgiftene ble innført. Den viktigste grunnen til forskjellen er at studenter fra land utenfor EU/EØS utgjorde en mye lavere andel i Danmark enn i Sverige. Før studieavgifter ble innført i Sverige, utgjorde studenter fra land utenfor EU/EØS mer enn 60 prosent av de internasjonale studentene.

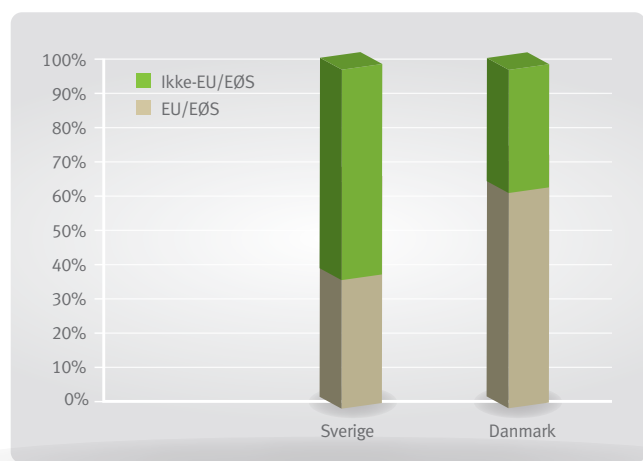
I Danmark kom bare 36 prosent av de utenlandske studentene fra land utenfor EU/EØS da studieavgiftene ble innført. Her skilte Danmark seg ut blant de nordiske landene. Finland har en fordeling omtrent som Sverige, med 58 prosent studenter utenfra EU/EØS, mens det tilsvarende tallet for Norge er 53 prosent. De ulike utgangspunktene for Sverige og Danmark på tidspunktet for innføring av studieavgifter bidro til at effekten ble så ulik.

Hvordan en innføring av studieavgifter for borgere utenfra EU/EØS vil prege det norske mobilitetsbildet, i alle fall på kort sikt, handler imidlertid også om forholdet mellom delstudenter og gradsstudenter. Som hovedregel er det gradsstudenter som kommer fra land utenfor EU/EØS til Norge og Norden for øvrig. Om vi sammenlikner med de to andre nordiske landene som har størst andel studenter fra land utenfor EU/EØS, ser vi at dette mønsteret er aller sterkeste for Norge (se figur 7.3). Kun 6 prosent av innreisende studenter fra ikke-EU/EØS land er utvekslingsstudenter. Med andre ord er det i studentmassen per i dag svært få studenter utenfra EU/EØS som ikke ville blitt avkrevd studieavgifter dersom dette ble innført i Norge.

Studieavgifter reduserer andelen studenter utenfra EU/EØS

Om virkningen av studieavgiftene i Danmark og Sverige av historiske grunner var ulike på kort sikt, er den langsiktige tendensen den samme for begge landene: Internasjonalisering, i betydning

Figur 7.2 Utenlandske studenter før innføringen av studieavgifter i Danmark (2005) og Sverige (2011)

Kilder: www.fivu.dk og www.uk-ambetet.se

Tabell 7.1: Innreisende studenter til Danmark, Finland, Norge og Sverige 2011–2012.

	Delstudenter		Gradsstudenter		Utenlandske som andel av alle studenter
	Antall	% av utenlandske	Antall	% av utenlandske	
Danmark	8741	30	19857	70	10,7 %
Finland	9172	32	19065	68	9,5 %
Sverige	15329	40	22798	60	8,4 %
Norge	6023	33	ca 12400	ca 67	8,1 %

* Finnes ikke eksakte tall for gradsstudenter

Kilder: CIMO, DBH, Universitetskanslersämbetet, Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser

ingen inngående studentmobilitet, blir i økende grad konsentrert om EU- og EØS-landene.

For Danmarks del er mobiliteten fra land utenfor EU/EØS nesten på nivå med det den var i 2005, før innføringen av studieavgifter. Den sterke veksten i inngående studentmobilitet i årene etter, har kommet fra EU/EØS-området, og fremfor alt fra de nyeste EU-medlemslandene (se figur 7.4). Danmark har i perioden blitt et betydelig destinasjonsland for gradsstudenter fra Romania, Litauen, Bulgaria og Latvia, mens Norge, Tyskland og Sverige ligger på topp som senderland av gradsstudenter til Danmark. Av land utenfor EU/EØS har kun Kina en plass blant de ti største opprinnelseslandene.

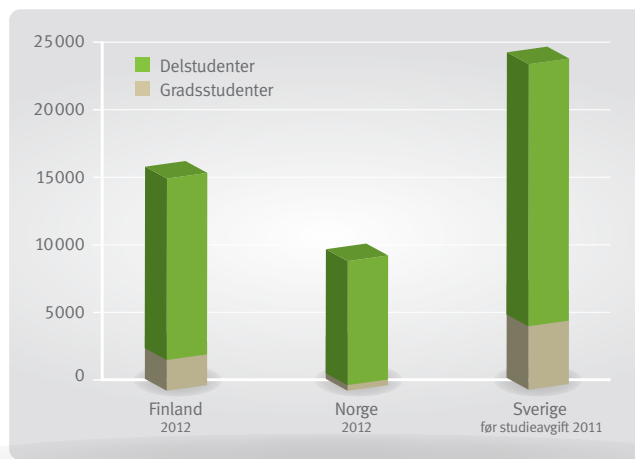
Også for Sveriges del har andelen europeiske studenter økt betydelig etter innføringen av studieavgifter i 2011. Endringen skyldes ikke bare bortfallet av studenter fra land utenfor EU/EØS. Det andre trekket ved svensk mobilitetsutvikling siden 2011 er en markant vekst i antallet gradsstudenter fra EU/EØS.

Tallet på utvekslingsstudenter fra EU/EØS-land har derimot holdt seg mer eller mindre stabilt. Det er rimelig å se veksten i sammenheng med bortfallet av studenter fra land utenfor EU/EØS. Institusjonene har samlet sett lidd betydelige økonomiske tap som følge av nedgangen i utenlandsstudenter. Økt rekruttering av gradsstudenter bidrar til å redusere inntektsbortfallet til institusjonene, men også til å svekke innsparingseffekten av studieavgiftene på nasjonalt nivå.

Til tross for ulikt utgangspunkt og profil på den inngående mobiliteten til landene i første del av 2000-tallet, ser det ut til at innføringen av studieavgifter vil gjøre Sverige og Danmark likere hverandre som mål for internasjonale studenter. Om utviklingen i Sverige siden 2011 fortsetter, vil internasjonale studenter i langt større grad enn tidligere bli synonymt med europeiske studenter.

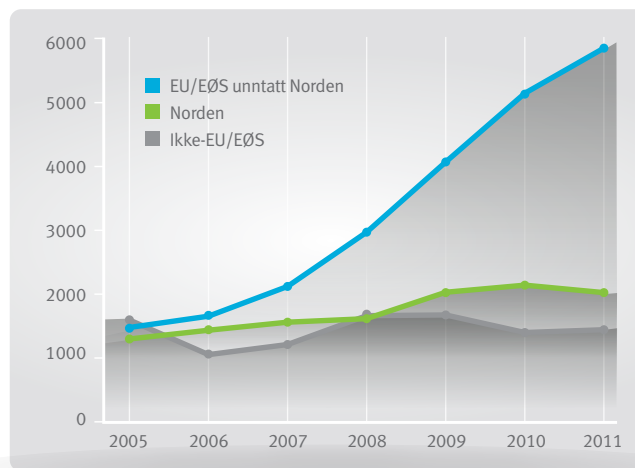
Det er ikke gitt å si hva som ville være virkningen av å innføre studieavgifter etter nabolandenes mønster i Norge. Faktum er imidlertid at Norge i utgangspunktet har den laveste andelen utenlandske studenter av de fire største nordiske landene (se tabell 7.1). Norge har et betydelig antall studenter fra land utenfor EU/EØS, men utvekslingsmobiliteten er marginal. Virkningen av studieavgifter ville derfor trolig blitt svært merkbar.

Figur 7.3 Studenter fra land utenfor EU/EØS

Kilder: CIMO, DBH og Universitetskanslersämbetet.

Figur 7.4 Mobilitet til Danmark, etter region

Kilde: Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser

8. Oppsummering

Det har vært en sterk vekst siden årtusenskiftet i antallet utvekslings elever i videregående skole med støtte fra Lånekassen. Denne støtten er den viktigste mobilitetsordningen i grunnopplæringen, målt i budsjettstørrelse og lengde på utenlandsopphold. EUs og Nordisk ministerråds programmer er til sammenligning økonomisk beskjedne, og innebærer stort sett kortere utenlandsopphold. Disse ordningene er imidlertid laget slik at de gjennom skole- og prosjektsamarbeid favner om mange elever, lærere og instruktører. I tillegg kommer alle de elevene og lærerne som berøres av programmene indirekte, gjennom at skolene har besøk fra utenlandske klasser.

Bruken av mobilitetsordningene for grunnopplæringen varierer mellom fylker, noe som dels kan skyldes ulik prioritering av internasjonalisering eller ulik grad av tilrettelegging for utveksling i videregående skole. Noen av fylkene som ligger lavt på listen over Lånekasse- og LLP-midler, er aktive innen eTwinning, en gratis nettbasert plattform for samarbeid mellom skoler i Europa.

USA er fortsatt det klart mest populære landet for norske elever som drar på utveksling i andre klasse på videregående skole. Der nest følger Storbritannia, mens det drar mange færre elever til viktige europeiske samarbeidsland som Tyskland og Frankrike. Hva kunne eventuelt bidra til at flere elever velger ikke-engelskspråklige land, i Europa eller i de fremvoksende økonomiene i Asia? Mulige tiltak kunne være mer fleksibilitet fra skoler og fylkeskommuner i hva som godkjennes som likeverdig utdanning, lån og stipend til et fjerde skoleår eller særskilte stipend for utveksling til prioriterte samarbeidsland.

Når det gjelder høyere utdanning, har flere norske studenter hatt utenlandsopphold i studieåret 2012/13 enn noen gang før. Om vi tar hensyn til veksten i studentmassen, er imidlertid andelen som drar utenlands omtrent den samme som for ti år siden. To tredeler av de norske utenlandsstudentene søker seg direkte inn ved utenlandske læresteder, og tar en hel grad der (gradsstudenter). Resten tar et kortere utenlandsopphold, som regel ett semester, som de får innpasset i sin norske grad (delstudenter).

De fleste gradsstudentene drar til angloamerikanske land eller Danmark, eller også noen få land som tilbyr fulle engelskspråklige gradsstudier innenfor helsefag. Det er mer variasjon i delstudentenes valg av destinasjonsland, noe som nok dels skyldes det større utvalget av kortere studieopplegg på engelsk. Samtidig ser vi at det er angloamerikanske land som dominerer også blant delstudentene. En viktig begrunnelse for mobilitet i utdanning har vært å fremme bedre språk- og kulturkunnskap. Når det gjelder språk, er det altså først og fremst bedre engelsk-kunnskaper det handler om for det store flertallet av utreisende norske elever og studenter. Både innen grunnopplæringen og høyere utdanning er arbeidsspråket for de som reiser utenlands som regel engelsk.

Naturvitenskap og teknologi er underrepresenterte fagområder blant de norske studentene som reiser utenlands, særlig blant de som tar en grad. Én mulig forklaring kan være at det er størst internasjonal konkurranse om de beste studieplassene innenfor naturvitenskap og teknologi. En annen mulig forklaring er at utenlandsstudier kan oppfattes som mindre direkte faglig nyttige enn de gjør innenfor kultur-, språk- og samfunnsfag. For disse fagområdene kan det å oppholde seg i utlandet i seg selv synes verdifullt, og noe som kommer i tillegg til verdien av selve det faglige opplegget.

De to siste årene har antallet utenlandske statsborgere registrert som studenter i Norge økt med tjue prosent. Andelen studenter med utenlandsk statsborgerskap er nå i overkant av åtte prosent, nesten det dobbelte av hva det var for ti år siden. Denne økningen er i tråd med norsk politikk for internasjonalisering av høyere utdanning og forskning. Der er det et mål å tiltrekke seg studenter og faglig ansatte fra utlandet, ikke minst for å kunne tilby et internasjonalt miljø til det flertallet av den norske studentmassen som ikke reiser utenlands. Blant de utenlandske studentene registrert ved norske læresteder er det flest russere, svensker, tyskere og kinesere.

Mobiliteten både til og fra USA fortsetter å øke, mens det drar færre gradsstudenter til Canada enn tidligere. Med unntak av Brasil og av utreisende delstudenter til Sør-Afrika, har det vært en viss nedgang i mobilitet mellom Norge og BRIKS-landene det siste året. Det er for tidlig å si om dette er en varlig trend eller en mer tilfeldig variasjon.

Norge har, i motsetning til de fleste andre land i Europa, god balanse i studentutvekslingen. Det kommer noen flere hit til landet enn det reiser ut, men forskjellen er liten. Det samlede nasjonale bildet skjuler imidlertid forskjeller med hensyn til balansen med ulike verdensdeler. Det kommer mange flere delstudenter fra Europa til Norge, enn det drar norske delstudenter motsatt vei. For Asia er det tilnærmet balanse, mens det reiser mange flere norske delstudenter til resten av verden, enn det kommer derfra til Norge. Det gjelder også for de to prioriterte landene USA og Canada, der balanse verken er noe politisk mål eller særlig realistisk. En viktig årsak til forskjellen i mobilitet av delstudenter til og fra Norge, er de gode finansieringsordningene gjennom Lånekassen som norske studenter nyter godt av, og som gjør det mulig for mange å reise ut av Europa.

Det har blitt flere internasjonale studenter i nordiske land siden årtusenskiftet. Veksten var størst i Sverige, inntil innføringen av avgifter for studenter utenfra EU/EØS i 2011 førte til et kraftig fall – særlig i antallet gradsstudenter. Danmark har hatt den sterkeste prosentvise veksten i perioden, og innføringen av studieavgifter for tredjeland fra 2006 fikk ikke samme negative effekt på den inngående mobiliteten som i Sverige. Den viktigste grunnen til

forskjellen er at studenter utenfra EU/EØS utgjorde en mye lavere andel i Danmark enn de gjorde i Sverige.

Etter at Danmark innførte studieavgifter i 2006, har studenter fra EU/EØS-land utgjort en stadig større andel av de utenlandske studentene. Utviklingen i Sverige etter 2011 peker i samme retning. Internasjonalisering, i form av innkommende studenter, blir

i økende grad konsentrert om EU- og EØS-området. Den utenlandske studentmassen i Norge er mer lik det den var i Sverige enn det den var i Danmark, før disse to landene innførte studieavgifter. Trolig ville derfor en eventuell tilsvarende norsk innføring av studieavgifter få lignende konsekvenser som i Sverige, nemlig en større andel europeere blant de internasjonale studentene.

Vedlegg

Statistikkgrunnlag og definisjoner

For grunnopplæringen finnes det relativt gode tall for mobilitet ut av Norge. Viktigst er Lånekassens oversikter for elever i videregående skole som får støtte til et utvekslingsår eller til hele eller deler av videregående skole i utlandet. For hele grunnopplæringen har SIU tall fra de programmene vi forvalter. Når det gjelder elever til Norge, finnes det ikke noen systematisk registrering på nasjonalt nivå tilsvarende den som gjøres for høyere utdanning gjennom DBH.

Kategorien «utvekslingsstudenter» i DBH omfatter studenter som reiser ut fra eller kommer til norske læresteder gjennom utvekslingsavtale eller internasjonale programmer, fra 2011 også for opphold på mindre enn tre måneder. Lånekassens kategori «delstudenter» viser gjennomgående noe høyere tall for utreisende studenter, enn tallene for utvekslingsstudenter i DBH. Det ser i hovedsak ut til å skyldes praksisorienterte opphold utenfor Europa og Nord-Amerika, der mottaksinstitusjonen ikke er av akademisk art, eksempelvis helseforetak eller humanitære organisasjoner. I tillegg er det noen delstudenter som reiser utenlands utenfor institusjonsavtaler eller internasjonale programmer.

- En gradsstudent er noen som tar, eller begynner på, en grad i utlandet.
- En delstudent er noen som tar deler av sitt studium i utlandet, og får dette innpasset i sin grad i hjemlandet.
- En utvekslingsstudent er også delstudent, men defineres snere som at utenlandsoppholdet skjer gjennom institusjonsavtaler og internasjonale programmer.
- Utenlandske studenter i Norge er registrerte studenter uten norsk statsborgerskap.
- Internasjonal student refererer til noen som har reist til et annet land for å studere der. Vi har ikke gode tall for slike

studenter i Norge, men bruker utenlandske studenter som anslag.

- Internasjonal mobilitet er når elever og studenter reiser utenlands for å studere eller arbeide.

Norge og Bologna-målet om 20 prosent studentmobilitet

Det finnes ikke statistikk i Norge for utenlandserfaring blant utexaminerte kandidater. For å se hvordan Norge ligger an med hensyn til Bologna-målet om at minst 20 prosent av studentene skal ha tatt hele eller deler av studiet i et annet land, har vi derfor beregnet mobile studenter som andel av alle norske studenter. Resultatet blir et anslag for mobiliteten i hele studentmassen per et gitt studieår. Antall delstudenter i studieåret er ganget med fire, for å anslå hvor mange som er delstudenter i løpet av hele studieløpet sitt (cirka fire år i gjennomsnitt). Beregningen er gjort slik:

Mobile studenter (tall fra Lånekassen) =

antall gradsstudenter i studieåret
+ antall delstudenter i studieåret * 4

Alle norske studenter =

antall registrerte studenter (tall fra DBH, høstsemester, totalt)
- antall registrerte utenlandske studenter
(tall fra DBH, høstsemester, totalt)
+ antall utreisende norske gradsstudenter
(tall fra Lånekassen)

Tabell V2.1: Oversikt over elevmobilitet, tildelt støtte/ulike ordninger

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Comenius skolepartnerskap	1230	1170	1490	1354	1674
Comenius individuell mobilitet			10	15	16
Leonardo partnerskap	166	224	292	324	188
Leonardo mobilitet (elev/lærling)	605	615	697	684	972
Nordplus jr		356	363	454	677
Gjør det!	170	195	167	177	174
Lycée i frankrike	19	20	18	22	20
UWC	40	40	40	40	40
Troll	536	559	291	392	463
Lånekassen/VG2 i utlandet (avtale/utvekslingsorganisasjon)	1547	1729	1934	2075	2352
Lånekassen/VGO i utlandet «ungdomsrett»	443	478	595	482	486
Totalt	4313	5386	5897	6019	7062

Kilder: Lånekassen, SIU og FIVAI. Ordningen med VGS i Frankrike (lycée) er treårig. Tallene viser årlig opptak. Til sammen er det nærmere 60 elever i Frankrike under denne ordningen. For noen av ordningene er det overlapp med støtte til VGO i utlandet fra Lånekassen. Dette gjelder Lycée i Frankrike, UWC og noen av elevene/lærlingene som mottar støtte fra Leonardo da Vinci (opphold over tre mnd.). SIU anslår dette til å gjelde om lag 80 personer.

Tabell V2.2: Viktigste destinasjonsland for utvekslings elever VG2

Land	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
USA	764	810	845	948	1 088	1 180	1 324
Storbritannia	302	333	320	368	387	405	480
Tyskland	18	29	44	47	35	65	69
Australia	33	32	32	43	59	65	66
Frankrike	39	30	28	37	47	34	59
Canada	16	19	15	31	29	29	55
Spania	22	51	58	35	40	53	47
New Zealand	16	13	15	16	25	31	41
Italia	31	27	29	32	23	29	26
Argentina	7	9	7	17	15	22	20
Andre land	135	133	154	155	186	162	165
Totalt	1 383	1486	1 547	1 729	1 934	2 075	2 352

Kilde: Lånekassen

Tabell V2.3: Utnvekslingselever, støtte til VG2 fra Lånekassen

	Antall utvekslings-elever/Lånekassen	Utnvekslingselever per 1000 elev i fylket
Oslo	343	18,4
Troms	104	16,1
Akershus	332	13,9
Oppland	98	13,7
Sør-Trøndelag	153	13,2
Hedmark	103	13,1
Hordaland	267	12,8
Vest-Agder	91	12,5
Vestfold	118	12,1
Nord-Trøndelag	72	11,7
Aust-Agder	52	11,1
Nordland	100	9,8
Buskerud	100	9,8
Møre og Romsdal	89	8,3
Telemark	59	8,1
Østfold	88	7,9
Rogaland	128	7,3
Finnmark	23	7,1
Sogn og Fjordane	31	6,3

Kilde: Lånekassen. Antall utvekslingselever er delt på antall elever i VGO. Tall for antall VGO-elever i fylket for 2012 er hentet fra SSB.

Tabell V3.1: Norske gradsstudenter i utlandet (25 mest populære land)

Land	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Storbritannia	4 101	3 889	3 529	3 437	3 294	2 880	2 718	2 520	2 472	2 655	3 085	3 527	4 139	4 657
Danmark	1 510	1 613	1 661	1 754	1 919	2 010	2 004	2 042	2 076	2 153	2 292	2 529	2 748	2 791
USA	1 820	1 689	1 497	1 260	1 108	978	919	874	867	913	1 013	1 255	1 441	1 650
Polen	306	327	380	410	457	579	726	870	963	1 091	1 269	1 383	1 478	1 521
Australia	1 975	3 060	3 704	3 945	3 710	2 876	2 183	1 748	1 448	1 321	1 402	1 446	1 329	1 189
Ungarn	503	630	670	672	722	727	756	726	680	691	698	751	802	814
Sverige	715	694	691	739	799	812	774	783	758	817	791	750	735	772
Slovakia	3	4	8	17	36	56	93	142	186	226	265	307	353	455
Nederland	530	572	553	512	414	368	349	359	353	366	345	361	372	387
Tsjekkia	0	0	0	1	0	138	187	238	254	240	251	257	289	313
Frankrike	357	362	370	376	397	381	310	280	249	201	224	240	253	251
Tyskland	769	694	632	571	527	501	408	351	303	258	213	205	219	227
Canada	140	159	172	193	189	206	199	192	185	184	184	163	145	140
Spania	66	88	133	195	213	187	197	151	97	75	81	107	118	136
Latvia	4	2	3	3	0	1	1	11	27	33	51	73	103	124
Irland	135	148	169	192	192	180	178	185	144	132	128	135	110	90
Italia	77	84	104	136	199	218	220	215	140	90	68	61	73	88
New Zealand	79	108	150	170	183	183	145	112	83	75	79	62	67	68
Sør-Afrika	34	29	36	38	58	60	63	60	59	54	66	75	64	67
Romania	5	4	8	10	11	13	13	12	18	25	33	51	59	64
Kina	5	2	3	10	8	15	14	24	30	31	20	25	36	47
Sveits	226	221	179	158	139	127	140	114	81	66	68	56	58	45
Østerrike	45	42	41	46	55	44	30	26	32	25	28	30	40	38
Belgia	35	33	41	34	35	24	21	20	13	19	25	34	31	36
Japan	12	9	7	3	2	4	5	5	7	10	14	20	21	27
Andre	243	282	297	325	397	346	338	315	268	243	263	251	245	263
Totalt	13 695	14 745	15 038	15 207	15 064	13 914	12 991	12 375	11 793	11 994	12 956	14 154	15 328	16 260

Kilde: Lånekassen

Tabell V3.2: Norske delstudenter i utlandet (30 mest populære land)

Land	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
USA	459	527	459	415	466	490	666	580	791	960	1 080	1 286	1 491	1 523
Australia	526	626	608	600	587	587	513	502	524	727	768	769	688	743
Storbritannia	521	506	504	517	601	530	522	555	492	453	507	621	549	567
Tanzania	85	96	77	147	214	244	288	294	310	309	362	376	489	462
Kina	27	21	44	81	103	211	260	294	302	302	181	279	278	309
Frankrike	341	326	253	292	301	266	290	286	250	275	270	306	304	299
Sør-Afrika	87	69	129	95	160	253	329	230	225	242	278	217	286	297
Tyskland	272	270	236	306	326	334	304	311	264	275	241	244	262	250
Danmark	157	162	151	177	226	241	251	214	179	260	251	259	280	245
Spania	350	374	366	397	481	475	467	278	301	260	235	223	213	235
Canada	53	57	66	69	111	158	140	144	174	180	173	155	180	204
Sverige	87	92	75	111	129	143	136	88	116	102	101	149	128	149
Singapore	42	50	68	89	110	103	125	121	138	141	120	134	146	143
India	25	49	76	84	75	122	132	153	159	156	131	165	182	136
Nederland	123	110	126	91	82	115	88	107	90	112	111	123	113	125
New Zealand	56	59	77	95	164	115	119	77	82	85	94	128	141	114
Italia	97	91	88	120	158	164	142	136	99	104	98	103	110	108
Kenya	18	45	44	91	89	109	80	125	94	62	57	72	75	104
Namibia	29	48	51	67	96	153	108	110	112	107	137	117	119	96
Japan	11	18	21	39	45	58	95	131	136	119	129	112	100	96
Zambia	19	16	17	40	64	34	26	50	84	82	84	102	79	89
Bolivia	59	75	38	32	66	74	72	72	51	69	55	53	72	72
Portugal	16	17	30	28	40	29	45	39	31	43	54	40	56	70
Etiopia	24	82	90	94	119	96	116	100	95	76	83	72	74	67
Ghana	9	54	72	36	51	31	76	87	61	68	87	59	65	65
Madagaskar	18	18	12	6	17	14	18	23	24	21	29	45	36	65
Uganda	17	19	24	33	59	77	77	64	86	67	65	66	80	62
Brasil	17	18	32	40	50	55	52	45	51	64	43	81	62	61
Russland	44	59	77	62	98	119	114	112	145	110	134	94	74	56
Sveits	32	29	21	27	37	31	35	41	43	48	53	39	47	56
Andre	618	750	768	958	1203	1212	1331	1195	1223	1250	1198	1168	1335	1248
Totalt	4239	4733	4700	5239	6328	6643	7017	6564	6732	7129	7209	7657	8114	8116

Kilde: Lånekassen

Tabell V3.3: Hvor utenlandske studenter ved norske læresteder kommer fra, 25 største opprinnelsesland

Land	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Russland	453	492	607	682	701	688	698	1 035	1 240	1 396	1 619
Sverige	743	665	591	619	633	581	569	814	1 056	1 298	1 556
Tyskland	461	525	598	631	705	699	708	777	850	1 006	1 106
Kina	279	365	426	535	582	540	544	601	624	953	926
Danmark	384	409	372	343	324	320	327	390	432	561	722
Frankrike	167	212	239	277	314	350	381	467	511	558	594
Spania	163	207	228	239	312	302	311	351	390	428	539
Iran	225	244	213	231	258	289	288	332	363	439	507
USA	199	209	202	237	228	284	307	359	369	414	487
Polen	104	125	155	148	228	217	270	306	329	352	423
Nepal	55	62	65	81	81	93	105	198	308	353	378
Nederland	100	115	113	107	119	133	145	204	238	283	324
Pakistan	118	128	167	159	180	203	187	248	263	288	324
Ukraina	33	45	69	87	100	124	129	165	194	239	313
Storbritannia	173	194	195	185	167	179	175	242	228	259	305
Etiopia	173	186	171	198	235	255	245	236	267	287	303
Island	102	106	98	95	100	108	104	144	183	215	276
Finland	163	155	162	170	181	174	168	219	218	246	270
Italia	137	167	160	157	181	190	193	207	219	231	261
Litauen	85	109	108	115	132	110	108	309	186	199	242
Ghana	86	93	93	116	146	153	169	188	173	190	206
Romania	69	65	89	102	101	116	103	178	172	150	179
Canada	36	40	60	54	64	100	99	148	168	146	174
Filippinene	52	27	43	51	56	52	38	67	91	133	163
India	71	85	89	87	104	106	83	130	176	176	162
Andre	4 011	4 626	5 318	5 433	5 733	6 125	6 194	6 665	6 013	5 774	6 113
Totalt	8 642	9 656	10 631	11 139	11 965	12 491	12 648	14 980	15 261	16 574	18 472

Kilde: DBH (vårsemester)

Tabell V3.4: Utenlandske utvekslingsstudenter i Norge, 25 største opprinnelsesland

Land	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tyskland	344	469	531	665	832	823	856	937	982	1 071	1 157
Frankrike	188	197	251	267	361	441	501	579	643	753	781
Spania	133	190	221	251	278	369	373	390	434	506	546
Nederland	101	125	104	143	161	176	239	274	296	295	322
Italia	119	165	167	192	178	214	223	278	287	292	273
Polen	10	38	74	100	125	159	175	249	245	209	208
USA	110	123	111	107	133	143	172	190	199	238	204
Tsjekkia	9	22	42	42	89	120	153	192	203	192	186
Storbritannia	49	63	70	81	95	99	99	101	122	97	172
Danmark	97	149	161	120	122	144	110	104	123	135	156
Østerrike	47	76	82	105	110	94	109	155	152	166	148
Belgia	37	43	44	54	96	86	101	103	110	98	147
Russland	82	54	41	114	83	76	118	139	152	182	146
Singapore	8	11	12	5	53	62	96	115	123	110	135
Sverige	95	82	103	98	103	102	115	123	126	115	121
Canada	19	22	39	43	51	91	90	96	115	103	119
Kina	28	30	105	22	120	69	88	103	80	130	113
Finland	60	67	78	99	99	89	85	70	96	90	105
Australia	22	27	41	40	58	58	63	64	72	93	86
Sør-Korea	3	8	7	11	16	32	54	53	59	87	86
Sveits	14	24	26	36	38	54	60	75	72	71	84
Latvia	2	9	15	13	19	17	36	92	101	60	74
Japan	10	9	7	18	25	21	31	29	40	33	60
Litauen	2	27	25	31	43	66	60	62	93	80	53
Portugal	23	29	39	28	40	40	45	45	49	42	50

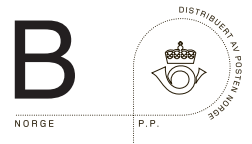
Kilde: DBH. Alle institusjonstyper og avtaler unntatt kvoteprogrammet.

Tabell V6.1: Studentmobilitet mellom Canada, USA og Norge

Fra Norge	1999/ 00	2000/ 01	2001/ 02	2002/ 03	2003/ 04	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12	2012/ 13
Til Canada, gradsstudenter	140	159	172	193	189	206	199	192	185	184	184	163	145	140
Til Canada, delstudenter	53	57	66	69	111	158	140	144	174	180	173	155	180	204
Til Canada, totalt	193	202	225	241	317	364	339	336	359	364	356	318	325	344
Til USA, gradsstudenter	1 820	1 689	1 497	1 260	1 108	978	919	874	867	913	1 013	1 255	1 441	1 650
Til USA, delstudenter	659	527	459	415	466	490	666	580	791	960	1 080	1 286	1 491	1 523
Til USA, totalt	2 279	2 207	1 956	1 675	1 566	1 468	1 585	1 454	1 658	1 873	2 093	2 541	2 932	3 173
Til Norge	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Studenter fra Canada i Norge	29	30	39	36	40	60	54	63	100	99	148	168	146	174
Studenter fra USA i Norge	225	212	288	199	209	202	237	228	284	307	359	367	409	484

Kilder: Lånekassen (for norske studenter som mottar støtte for utenlandsstudier) og DBH (for studenter fra Canada og USA registrert ved norske læresteder, vårsemester).

Returadresse:
Postboks 1093
5809 Bergen

SENTER FOR INTERNASJONALISERING AV UTDANNING
TLF: 55 30 38 00 FAKS: 55 30 38 01 E-POST: SIU@SIU.NO
ADRESSE: POSTBOKS 1093, 5809 BERGEN
BESØKSADRESSE: VASKERELVEN 39, 5014 BERGEN WWW.SIU.NO

